

Mødet den 1ste Maj.

Herr Professor Dr. Theol. *C. E. Scharling* fortsatte (s. Mødet 7 Novbr. 1856): »Udsigt over de nyeste videnskabelige Forhandlinger om den apostoliske Tidsalders christelige Literatur«:

Et altid omtvistet Spørgsmaal har det været, om det Brev, der i N. T. fører Overskriften: *Til Hebræerne*, har Paulus til Forfatter eller ikke. Men ikke mindre omtvistet har det været, for hvilke *Læsere* det oprindelig har været bestemt. Deri nærmer man sig imidlertid Eenstemmighed, at Brevet ikke er skrevet af Paulus. Endog romersk-katholske Theologer have i nyere Tid trods Tridentinerconciliets Afgjørelse voget at yttre sig tvivlende om Hebræerbrevets paulinske Authentie; saaledes *L. Stengel*, hvis »*Erklärung des Briefes an die Hebräer*« rigtignok er skrevet allerede før 1837, men først udkom efter hans Død i A. 1849 ved Dr. *Joseph Beck* — altsaa endnu i en Tid, hvor slig Frihed blev taalt. I Aaret 1850 udkom en tredie Udgave af *Tholucks* Commentar til Hebræerbrevet, hvor dette efter Luthers af mange Nyere billigede Hypothese henføres til *Apollos som Forfatter**), medens Tholuck forresten vedbliver at søge »*Hebræerne*«, til hvilke det bibelske Skrift ifølge sin Overskrift er rettet, i Palæstina og vel endog i Jerusalem. I *Olshausens Biblischer Commentar über sämtliche Schriften des N. T.*, som efter Forfatterens Død fortsattes af andre Theologer, leveredes

*) Ogsaa Katholiken *J. A. Lutterbeck* har i sit Værk: *Die Neutestam. Lehrbegriffe*, Mainz 1852, udtalt sig billigende „om de fleste nyere Fortolkere Mening, at Apollos skulde være den egentlige Forfatter til Brevet“, men med forsigtig Tilføielse: „Gewiss aber wird auch Paulus sich bei dessen Abfassung wie immer mitbetheiligt haben“, a. St. II, S. 102.

som 5te Binds anden Afdeling en *Commentar til Hebræerbrevet*, forfattet af *Ebrard, Königsberg 1850*. Den sidstnævnte Theolog gjør sig megen Umage for at svække de Grunde, som man i nyere Tid har fremført mod Hebræerbrevets Affattelse ved Paulus, men føler sig dog tilsidst alene af sproglige Grunde bevæget til at antage, at Apostlen ikke selv har skrevet det, men i Aaret 62 har betjent sig af en Hjelper, nemlig *Lucas*. Det egentlige Brev skal ende 13, 21, medens V. 22-25 skulle være tilsatte i Lucas's eget Navn. Imidlertid indsees det dog ikke, hvorfor den Omstændighed, at det V. 19 hedder: »Jeg beder om Eders Forbønner — — paa det at jeg desto snarere kan gives Eder igjen«, og derimod V. 23: »Vider, at Broderen Timotheus er given løs, med hvem jeg vil see Eder, dersom han kommer snart« — nødvendigens skulde forudsætte to forskjellige Personer, da den samme Forfatter ved Tanken om alle de Forhindringer, der kunde komme i Veien for hans tilsigtede Reise, jo gjerne kunde udbede sig Læsernes Forbøn og dog derefter ligefrem udtrykke sit Haab og Ønske om snart at see dem, ledsaget af Timotheus. Ogsaa *Guericke* har troet i Ebrards Hypothese at finde en passende Udvei til at forklare sig paa den ene Side det Afvigende mellem Hebræerbrevet og de utvivlsomt paulinske Breve og dog paa den anden Side den vidtudbredte Antagelse af Hebræerbrevet som paulinsk. »Sandsynligviis« — siger *Guericke* (*Gesamtgesch.* S. 419) — »er Hebræerbrevet skrevet under Apostlen Paulus's Øine, maaskee ogsaa af Paulus selv forsynet med en Epilog«. Denne sidste Yttring fører imidlertid til Antagelsen af, at netop 13, 23-25 — som Ebrard vil henføre til *Lucas* — skulde være skreven af *Paulus* selv — saaledes som ogsaa *Thiersch* (*die Kirche der ap. Zeit.* S. 199) antager, medens denne Theolog lader Hebræerbrevet iøvrigt være optegnet af *Barnabas*, hvem Paulus ikkun skal have opgivet Hovedtankerne til videre Udførelse. — Men det bliver da en Confusion, naar *Guericke* S. 421 gjør opmærksom paa, at *Paulus* V. 23 neppe vilde have betegnet Timotheus

med Tillæget *ἀδελφός*, men snarere *τέκνον, υἱός*; thi saaledes bliver jo dog »Epilogens« Affattelse ved Pauli Haand kaldt tilbage. Ogsaa maa der med Hensyn til Guericke's Paaberaabelse af Hebræerbrevets »vidtudbredte« Anseelse som paulinsk bemærkes, at det dog først er fra fjerde Aarhundrede i den orientalske og først siden femte Aarhundrede i den occidentalske Kirke, at Traditionen om Brevets Affattelse er eenstemmig. Men med langt større Ret har *Reuss* (*Gesch. der heil. Schr. des N. T.* § 153) henviist til, at man ikke engang behøver at tage Hensyn til Formens og Sprogets Forskjellighed, da allerede selve Brevets dogmatiske Indhold tyder paa en anden Forfatter end Paulus: netop det væsentlige Element i den paulinske Theologie, Troen i dens mystiske Forhold til Christi Person, mangler ganske i Hebræerbrevet, som sætter Troen i en Antagelse af oversandselige Sandheder og i Tillid til de guddommelige Forjættelser; som lader hele Frelseslæren beherskes af en hos Paulus ikke forekommende Idee om Christi Præstedømme*) etc. Angaaende Forfatteren troer *Reuss* at maatte indskrænke sig til den Formodning, at det sikkert var en fød Jøde og paulinsk Christen, sandsynligviis ikke nogen Palæstinenser, men muligviis den berømte Apollos fra Alexandrien.

Uden nærmere at bestemme noget om Forfatter, Affattelsestid etc. henfører *Baur* (*Das Christenthum der drei ersten Jahrh.* S. 98-103) Hebræerbrevet til Rækken af de Forsøg, hvorved

*) Det er mærkeligt nok, at Paulus i sin Fremstilling af Christendommens Forhold til Mosaismen slet ikke tager Hensyn til det G. T.s Offeranstalt. Han bliver staaende ved Modsætningen af Evangeliet og Loven, som om der ikke i Mosaismen dog ogsaa var taget Hensyn ved Offerinstitutionen til det Mangelfulde i Loviagttagelsen. Dette Moment tager derimod Hebræerbrevets Forfatter i Øie og udfylder saaledes en Mangel i den paulinske Argumentation. Udførligere Fremstilling af det *Eiendommelige i Hebræerbrevets Indhold*, sammenlignet med de *paulinske Breves Lære* s. hos *K. R. Köstlin* i den nedenfor paa-beraabte Afhandling *Theol. Jahrb. 1853 og 1854*, slg. samme Forfatters: *Der Lehrbegriff des Ev. und der Briefe Johannis und die verwandten neutestam. Lehrbegriffe.* Berlin 1843. S. 387—472.

Mod sætningen mellem Jødedommen og Paulinismen skulde udjævnnes og ophæves. »Vi see her en Skikkelse af den christelige Lære, hvor det friere paulinske Princip's Betydning vel er bevaret, men ogsaa Forsøget er gjort paa at bringe det G. T.s Religionsforfatning i saa nær oprindelig Forbindelse med Christendommen som muligt, derved nemlig, at den viser den christelige Bevidsthed en Vei, hvorledes den kan finde sit Indholds Rigdom ogsaa allerede i det Gamle Testament, i det Mindste forbilledligt og antydningmæssigt. Hebræerbrevet danner saaledes Overgangen til en Form af den christelige Bevidsthed, i hvilken, saaledes som det siden efter hørte til den katholske Christendoms Charakter, Forskjellen mellem den gammeltestamentlige og den christelige Religion saameget som muligt forsvandt, i den Forudsætning at begge i og for sig efter Indhold og Form vare den samme Religion, kun den ene den fuldkomnere, den anden den ufuldkomnere.«

Til de meest veltalende og brillante Partier i *Thiersch's Die Kirche in apost. Zeitalter* hører det Afsnit (S. 189-197), hvor Forfatteren oplyser Anledning, Indhold og Hensigt af Brevet til Hebræerne. Thiersch antager Brevet at være skrevet (af Barnabas, efterat Paulus havde angivet ham Hovedtankerne) til palæstinensiske (jerusalemske) Jødechristne, hvilke af det jødiske Hierarchie vare blevne udelukkede (— *Ebrard* i sin Comm. antager, at de truedes med denne Udelukkelse —) fra det jødiske Religionssamfund og saaledes forhindrede fra Deeltagelse i Ofringer og den øvrige Tempelcultus (medens det naturligviis ikke kunde forbydes dem at iagttage Omskjærelse, Sabbath, Afholdelse fra levitisk urene Spiser o. desl., hvorom der derfor ikke findes nogen Omtale i Hebræerbrevet, saaledes som i de paulinske Breve til Galaterne, etc.). Brevets Hensigt bestemmes derfor saaledes, at det har været en *Trøsteskrivelse*. »Kun den, der ganske kunde sætte sig ind i en ægte Israelits Liv til den Tid, da Templet endnu bestod, kunde vurdere den Troesprøve, hvilken hine Christne, til hvilke Brevet er nærmest rettet, vare

underkastede. Under en saadan Trængsel maatte Tvivl opstige: om det virkelig var Guds Villie, at Messiaë Tilhængere skulde udstødes fra Messiaë Folk? om Jesu guddommelige Sendelse virkelig var vissere end Folkets guddommelige Udvælgelse? om den, i hvis Navn de christelige Forstandere fordrede en frivillig Opgivelse af Deelagtighed i Propheternes Forjættelser for Israel, ogsaa kunde være den af Propheterne Forjættede?« Disse Tvivl vilde Forfatteren til Hebræerbrevet nedslaae ved at vise dem, hvorledes selve det Gamle Testament forbillidligt havde antydet sin egen Overgang i en fuldkommere og evig gyldig Form, som nu var indtraadt ved Jesu Christi Aabenbarelse.

Over Hebræerbrevet er i nyere Tid leveret flere Monographier, af hvilke de betydeligste ere *K. Wieseler's Der Brief an die Hebräer*, Anhang til denne Forfatters *Chronologie des apost. Zeitalters*, Gött. 1848, S. 479-520, *F. Delitzsch's* Afhandling: *Ueber Verfasser und Leser des Hebräerbriefes*, i *Zeitschr. für die luther. Theol.* 1849, 2 H., S. 250 ff., og endelig den nyeste, *K. R. Köstlins* Artikel: *Ueber den Hebräerbrief, mit Rücksicht auf die neueren Untersuchungen desselben*, i *Theol. Jahrb.* 1853, S. 410-428 og 1854, S. 366-446. S. 463-483, der indeholder mange rigtige kritiske Bemærkninger over Forgjængernes Arbejder, om end Beviisgrundene for den af Köstlin selv opstillede Hypothese om Hebræerbrevets Anledning og Affattelsestid ere for endeel mindre overbevisende end skarpsindige. Resultatet af Köstlins Undersøgelse er, med Hensyn til Hebræerbrevets Læsere, at disse have hørt til *en enkelt af Jødecristne bestaaende Menighed* — (ὁ λαὸς 9, 7. 19. 7, 5. 27. 5, 3. 13, 12. 2, 17 slg. 2, 16 *σπέρματος Ἀβραάμ*), og at saaledes *Ἐβραῖοι* i Brevets Overskrift ikke betegner *omvendte Jøder overhovedet*, thi dette vilde stride mod de historiske Notizer 13, 19. 23, om at Brevets Forfatter snart vil komme til dem i Selskab med Timotheus og andre i Brevet givne Antydninger, som forudsætte dets Læsere paa et enkelt bestemt Sted og under bestemte historiske Forhold, slg. 13, 7. 24. 10, 32-34

etc.; — dernæst at οἱ Ἑβραῖοι ikke kunne søges i *Palæstina* og *Jerusalem*; thi til palæstinensiske og jersalemske Jødechristne havde en Forfatter neppe skrevet i et andet Sprog end det hebraiske, og derfor, saafremt han ikke havde havt Evne til at benytte dette, vilde han formodentlig slet ikke have henvendt sig til de Christne i hine Egne. Ogsaa maa man af Hensyn til Hebr. 13, 18, slg. 6, 9 ff. 10, 25. 12, 5. 12-17 antage, at Brevets Forfatter hørte til den Menighed, til hvilken han skrev, saa at han, under Forudsætning af, at denne Menighed var palæstinensisk, neppe kunde have været saa udelukkende hellenistisk dannet, at han ikke formaaede at benytte det hebraiske Sprog og det Gamle Testament i Grundsproget (Hebræerbrevets Forfatter argumenterer som bekjendt paa flere Steder i sit Brev paa en Maade, der alene kunde gjælde ved Benyttelsen af den *græske**) Oversættelse af det G. T., s. f. Ex. 10, 5-7 slgnet med den hebraiske Text i det anførte Sted af Psalm. 40, 7-8). Paa palæstinensiske Christne passer heller ikke 2, 3, hvor Forfatteren siger, at *han* og hans *Læsere havde modtaget* Frelsens Ord af *dem, som havde hørt Herren*** (medens der dog i Palæstina levede endnu lige til Begyndelsen af andet Aarhundrede efter Chr. *umiddelbare* Disciple af Herren); ligesaa lidt 12, 4 (at Brevets Modtagere endnu ikke havde lidt nogen blodig Forfølgelse); allermindst 6, 10, hvor det hedder, at Brevets Modtagere havde understøttet og vedblev at understøtte τοῖς ἁγίοις, »de Hellige« — et Udtryk, som i denne Sammenhæng er i N. T. en reciperet Benævnelse for den jersaleuske Menighed, s. 1 Kor. 16, 1. 2 Kor. 8, 4. 9, 1. Rom. 15,

*) *Bleek* (Comment. I, S. 372 f.) har end yderligere oplyst, at Forfatteren til Hebræerbrevet i sine Citater af LXX for det Meste stemmer overeens med Læsemaaden netop i *Cod. Alex.* (hos Paulus svare Citaterne af LXX hyppigst til Læsemaaden i *Cod. Vat.*).

**) I Anledning af disse Ord siger *Luther*: „Damit wird es klar, dass er von den Aposteln redet als ein Jünger, auf den solche Lehre von den Aposteln kommen sey, vielleicht lange nachher.“ *Vorrede auf die Ep. an die Hebr. Walch Th. XIV*, S. 146 f.

25. 31, og som grundede sig paa, at de palæstinensiske og især de jerusalemske Christne vare καὶ ἔξοχὴν οἱ ἅγιοι, lige overfor de andre Christne, der først skyldte hine deres Kundskab, og Deeltagelse i Frelsens Evangelium(?). Imod Thiersch's Betragtning af Hebræerbrevet som et Trøstebrev til palæstinensiske Christne, der vare blevne excommunicerede fra Synagogen af deres jødiske Landsmænd, gjør *Köstlin* den Indvending — foruden andre, der dog have ringere Betydning — at Brevets hele Tone mere er bebreidende og anklagende end trøstende, og at Advarslen 13, 9: »Lader Eder ikke omdrive af de mangehaande og fremmede Lærdomme etc.« (διδαχῆς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφύρεσθε κτλ) forudsætter Tilbøieligheden og Hengivenheden for den jødiske Cultus som noget *Fremmed*, medens jo netop de palæstinensiske og jerusalemske Christnes Vedhængenhed ved denne var gammel Vedtægt. Imod *Delützsch*, som søger at begrunde Antagelsen af Hebræerbrevets Læsere som palæstinensiske Jødechristne paa en anden Maade, end Thiersch, nemlig derved, at Tempelbesøg og Iagttagelse af jødiske Skikke ikke udtrykkeligen i Brevet erklæres for nogen væsentlig Fornægtelse af Christus, hvilket maa tilskrives en hensynsfuld Skaansel, som alene kunde skyldes Menigheden i Jerusalem, bemærker *Köstlin*, at naar Hebræerbrevets Forfatter har undladt at erklære de angivne Forhold for at være en Fornægtelse af Christus, da var det, dels fordi han satte Christendommens Forskjel for Jødedommen ikke saameget i Befrielsen fra Loven overhovedet og dens enkelte Institutioner som meget mere i den aandelige og sande Forsoning, hvilken Christi Offring bringer, i Sammenligning med de gammeltestamentlige Offringer og Renselser, dels fordi Læserne ikke havde nogen Leilighed til (fortvarigt og regelmæssigt) Tempelbesøg, hvilket netop saa meget snarere gjør det indlysende, at Hebræerbrevets Forfatter ikke skrev til jerusalemske, men til ikke-palæstinensiske Jødechristne. Derimod finder *Köstlin* en mere positiv Antydning af, hvor Hebræerbrevets Læsere skulle søges, i den Maade, hvor-

paa *Christologien* her er behandlet. Alle hine høie Prædicater om Christi Guddom, hans *υἰότης*, hans verdensskaberske Virksomhed etc., tyde paa speculative Forudsætninger, som nærmest hørte hjemme i *Alexandrien*. Her have vi, næst efter Jerusalem, en Stad, hvor vi i A. 60-70 efter Christus nærmest kunne vente at finde *en heel* eller dog for den største Deel *af Jøder bestaaende christelig Menighed*. Endnu langt nede i Tiden — under Hadrian — hvor den christne Menighed i Alexandrien overveiende bestod af Hedningechristne, forraadte dog disses (alexandrinsk-jødiske Dannelse og Tænkemaade deres Oprindelse fra christnede Jøder (see det saakaldte *Barnabæ* Brev!). Om *alexandrinske Jødechristne* lod alt det sig passende sige, hvad vi ovenfor fandt uanvendeligt paa jerusalemske Jødechristne (at de ikke havde endnu lidt nogen blodig Forfølgelse, Hebr. 12, 4; at de havde understøttet og understøttede *τοῖς ἀγίοις* 6, 10 etc.). Naar vi antage, at de ægyptiske Jødechristne, til hvilke Hebræerbrevets Forfatter skriver, indtog en lignende Stilling til den mosaiske Lov, som den af *Philo* repræsenterede jødiske Alexandrinisme, da forklares de Forhold, hvilke Brevet forudsætter, paa ganske tilfredsstillende Maade. Tidligere havde en fuldstændig Iagttagelse af Ritualloven ikke fundet Sted hos dem — navnlig var vel Nadveren (13, 10) paa lignende Viis traadt i den jødiske Offercultus's Sted, som det var Tilfældet ved Therapeuternes Maaltider — men nu truede en saadan strængere og fuldstændigere Opfyldelse af Rituallovene at blive almindelig; Lærdomme, som erklærede en saadan nødvendig, begyndte at finde Indgang hos dem (13, 9), maaskee netop som Følge af Reactionen imod en Spiritualisme, der havde udviklet sig under den første christelige Begeistring*). Forfatteren til vort Brev,

*) *Philo* lærer os at kjende, hvorledes indenfor selve Jødedommen i Alexandrien en saadan Opposition udviklede sig mellem en idealistisk og realistisk Opfattelse af Mosaismen. S. *Neander*, *Allg. Gesch. der chr. Rel. u. K. 1r Th. 1 Abth. S. 60—87*. Ogsaa i *Barnabæ* Brev (Cap. 4) findes Spor til, at endnu i Begyndelsen af 2det Aarhundrede fandtes strænge *Jødechristne* i Alexandrien.

der ved Omstændighederne forhindredes fra strax at kunne vende hjem og modarbejde en Retning, som lod befrygte et fuldkomment Tilbagefald i Judaismen, ansaae det nødvendigt ved sin Skrivelse at træde op derimod. Ogsaa er dette mærkeligt, at den Vei, som han i denne Henseende slaaer ind paa, netop er en theoretisk Udvikling; det er ved Hjælp af Dialektik og en religion - filosofisk Theorie, ved en Udfoldelse af σοφία og γνώσις, at han vil bringe sine Læsere tilbage fra den Vildfarelse, hvori de vare geraadede*).

Det Værd, som han tillægger den høieste Opfattelse (τελειότης 6, 1) af Læren i Modsætning til sammes simple Fundamentalartikler (5, 12. 6, 2), Betragtningen af Christus som den Gud lige, verdensskabende og verdensopholdende υἱός, der paa saa bestemt en Maade erindrer om den Philoniske**) Logos-lære, Alt dette taler saameget for Antagelsen af, at Hebræerbrevets Forfatter og Læsere have været alexandrinske Jødechristne, at, dersom man ikke havde ladet sig vildlede af Traditionen, men af Brevet selv ladet sig oplyse om dets Oprindelse, vilde man aldrig have tvivlet derom***).

*) Dog veed han meget vel, at Vantro har en dybere Grund, end at den ad theoretisk Vei kan helbredes, s. Hebr. 6, 3. 4, hvor den ofte urigtigen opfattede Forbindelse er denne: Lader os med Opgivelse af Begyndelsesgrundene skride frem til en fuldkomnere Læreudvikling — og dette vil jeg med Guds Bistand forsøge. Thi det vilde dog være umuligt, dersom Nogen ganske er falden fra, da at føre ham tilbage ved at optage Begyndelsesgrundene paa ny.

**) Om Forholdet mellem *Philo* og Forfatteren til Hebræerbrevet er der blevet fremsat ganske modsatte Meninger. Alligevel findes der dog saadan Overensstemmelse mellem *Philo* og Hebræerbrevets Forfatter i ganske eiendommelige Ideer, Reflectioner, Udtryk (s. Beviisstederne hos *Eichhorn*, *Schulz*, *Bleek*, *Zeller* etc.), at det er besynderligt, hvorledes endnu *Tholuck* kan vægre sig for at antage, at Hebræerbrevets Forfatter har kjendt *Philos* Skrifter, og *Delitzsch* ikke kan finde nogen større Berørelse af Alexandrinismen hos Hebræerbrevets Forfatter end hos *Johannes* og *Paulus*.

***) Foruden *Küstlin* have i nyere Tid ogsaa *Wieseler* (s. ovenf.) og *Bunsen* (*Hippolyt*. I, 365) erklæret sig for, at Brevet var nærmest skrevet til Alexandrinske Jødechristne. Til de mere speciøse end grundige Argu-

Den Indvending, som er bleven fremført mod Brevets oprindelige Bestemmelse for alexandrinske Jødechristne, at nemlig alexandrinske Kirkefædre *Pantænus* og *Clemens* ikke kjende noget til en saadan Bestemmelse, søger *Köstlin* at afvise derved, at disse sildigere Kirkefædre ikke gjenkjendte i Brevet Billedet af den alexandrinske Menighed, fordi denne til deres Tid allerede for længe siden bestod overveiende af Hedningechristne, medens de Christne, til hvilke Hebræerbrevet er skrevet, skildres som Jødechristne. Allerede flere Gange var der anrettet saa store Blodbad paa den jødiske Befolkning i Alexandrien af Stadens hedenske Beboere (i Aaret 66 bleve Jødernes Boliger stukne i Brand og 50,000 Jøder dræbte, *Joseph. B. J. XVIII, 7. 8.*), at den med Jøderne sammenboende jødechristelige Menighed efterhaanden forsvandt, og muligen vort Brev for en Tid lang slet ikke mere kjendtes, indtil det ved atter at drages for Lyset forekom den dalevende Menighed ligesom andre christne Læsere at have været oprindeligen bestemt for palæstinensiske Jødechristne (*Εβραῖοι*). Dunkle og uforstaaelige Ytringer, f. Ex. det omtvistede »epistola ad Alexandrinos Pauli nomine ficta« i Fragmentet hos *Muratori*, kunde muligen indeholde Antydning om Brevets første, senere miskjendte Bestemmelse.

At Brevet maa være affattet inden Jerusalems Forstyrrelse, fremgaaer af hele dets Tendents og den af Forfatteren brugte Argumentation (f. Ex. 8, 8 ff. og 10, 15 ff.), da det havde været ufornödent, af Prophetsteder at bevise den gamle Pagts og den

menter, hvormed *Köstlin* understøtter sin Paastand om Brevets Bestemmelse for Alexandrinske Jødechristne, hører hans Udlægning af Hebr. X. 32—34, hvor han vil have Udtrykket *ζουωνοὶ τῶν οὐτως ἀναστρεφόμενων* forstaaet ikke om Christne, eftersom Forf. efter *Köstlins* Mening da simpelthen vilde have skrevet *τῶν ἀδελφῶν* eller desl., men om *Jøder*, med Hensyn til de Forfølgelser, hvilke de alexandrinske Jøder vare underkastede under *Caligula* i Aarene 38 og 40 efter Chr., hvormod harves Efterretning i *Philos Skrifter* (contra Flaccum og De legatione ad Cajum) og hos *Josephus Ant. XVI, 6. 11 XVIII, 7. 2.*

gamle Cultus's Abrogation, naar den faktiske Ophævelse af Tempeltjenesten ved Jerusalems Ødelæggelse allerede var indtraadt.

Denne Affattelse i Forbindelse med Brevets ligesaa betydningsfulde og eiendommelige som med den apostoliske Grundlære i det N. T.s øvrige Skrifter overensstemmende Indhold sikkrer det dets Plads i Kanon, skjøndt dets Anseelse modtager sin nærmere Bestemmelse derved, at Forfatteren ikke selv gjør Fordring paa at være Apostel*). Thi da kanonisk Anseelse i strengeste Forstand kun tilkommer de egentlige Apostles ægte Skrifter, kan en saadan ikke i lige Grad tilkjendes dette Brev, naar Traditionen om dets Affattelse ved Apostlen Paulus maa erklæres for urigtig, og Brevets eget Indhold kun fører til Antagelse af dets Affattelse ved en Christen fra den apostoliske Tid. Men paa den anden Side, da der dog, hvor Talen er om at kjende Christendommen i dens første og oprindelige Skikkelse, maa næst efter Apostlene skjænkes de Mænd, hvilke vare disses umiddelbare Disciple og levede og virkede under lignende Forhold og Betingelser som Apostlene, den største Opmærksomhed og Tillid, saa maa der unægteligen tilkjendes Hebræerbrevet en vigtig Betydning i Samlingen af det N. T.s Skrifter, fordi dets Forfatter efter Alt, hvad udvortes og indvortes Vidnesbyrd lade slutte, maa søges i den ovennævnte Kreds. Antydningerne om hans Personlighed ere imidlertid for faa, til at man med Bestemthed tør søge ham netop blandt *de* apostoliske Mænd, hvis Navne og Forhold ere os bekendte af det N. T.s Skrifter. Ikke let findes der nogen af Apostlenes, navnlig Pauli, Medarbeidere omtalt i disse, uden at der jo er blevet gjort Forsøg paa at hævde en saadan Forfatterskabet til Hebræerbrevet. I nyeste Tid vilde *Thiersch*, som vi ovenfor have bemærket, have dette Brev betragtet som et Trøstebrev, hvilket

*) Dette paastod alligevel *Ullmann* (Theol. Stud. u. K. 1829 S. 395), men med Urette.

Barnabas i Pauli Ærinde og efter dennes Anviisning havde skrevet til de palæstinensiske Christne; men ligesaa lidt som Brevet er et Trøstebrev, ligesaa lidt kan det henføres til Paulus som *Hoved*forfatter, da dets Indhold i mange Henseender er forskjelligt fra den i de paulinske Breve indeholdte Theologie, og overhovedet Brevet er langt fra at tilkjendegive sig som Værket af meer end een, fuldkommen selvstændig optrædende Forfatter. Det Samme gjælder ogsaa mod *Delitzschs* og *Ebrards* Hypothese, at *Lucas* skulde være Concipienten for de af Paulus angivne Hovedtanker. Desuden taler imod *Barnabas* (hvem ogsaa *Wieseler* antager for at have skrevet Brevet), at denne som Levit vilde have været bedre bekendt med Templets Indretning, end Brevets Forfatter ifølge 9, 4 synes at have været; — en Bemærkning, som ogsaa lader sig gjøre gjældende mod Antagelsen af Brevets Affattelse ved *Silas*, der som Palæstinenser og Jerusalemit (s. A. G. 15, 22) desuden vistnok maatte og vilde have benyttet det Gamle Testament efter dets Grundtext. *Lucas* frembyder i sin Stil enkelte Ligheder med Hebræerbrevets Forfatter, men dog ikke afgjørende nok til derpaa at bygge nogen sikker Slutning om begges Identitet; ogsaa var Lucas uden Tvivl ikke af Herkomst nogen Jødechristen (s. Col. 4, 14, slg. V. 10. 11). Foruden *Lucas* og *Barnabas*, hvilken sidste dog kun af Tertullian og det kun paa eet eneste Sted (de pudic. 20) nævnes som Hebræerbrevets Forfatter, have Eusebius (h. e. 3, 38) og Hieronymus (ep. ad. Dardan. p. 608 ed. Paris) angivet, at ogsaa *Clemens Romanus* er i den ældste Kirke bleven nævnt som den, der havde affattet hiint Brev. Men da den sidstnævnte apostoliske Kirkefader, som i sit Brev til Korinthierne selv benytter Hebræerbrevet, tilstrækkeligen ved Behandling og Stil adskiller sig fra Forfatteren til dette Skrift, kan der ikke videre tages Hensyn til Meningen om Identiteten af disse to Skrifters Forfattere. Saaledes bliver den største Sandsynlighed tilbage for den af *Luther* fremsatte Hypothese, at *Apollos* har forfattet Hebræerbrevet. Denne var en Jøde-

christen, af Herkomst en Alexandriner, lærd, veltalende, skarp-sindig (Ap. G. 18, 24.), virksom for Evangeliet i paulinsk Retning (Ap. G. 18, 27. 28, 1 Cor. 1. 13. 3, 5. 4, 6. 16, 12, slg. Tit. 3, 13). Men besynderligt er det alligevel, at der netop om dennes Forfatterskab til Hebræerbrevet ikke findes ringeste Spor i den kirkelige Tradition, medens der dog ved Siden af Paulus nævnes Lucas, Barnabas og Clemens; jo mere anseet og berømt Apollos Navn var (s. ogsaa Clem. Rom. 47. slg. 40. 36), desto mere paaafaldende er det, at det saa ganske skulde være blevet fortrængt, dersom virkelig Apollos havde været det omtvistede Brevs egentlige Forfatter.

Medens det saaledes ikke er lykkedes — hvad der vel heller ikke i Fremtiden vil lykkes — at føre Undersøgelsen om Brevets Forfatter videre, forsaavidt der søges en bestemt historisk Personlighed, til hvilken det med nogen Sandsynlighed kan henføres, har derimod den nyeste Tids Theologie indlagt sig Fortjeneste af at udbrede i en anden Retning nyt Lys over dette mærkelige Skrift, idet der med stor Skarpsindighed er blevet efterviist, hvorledes vi i det saakaldte Brev til Hebræerne finde en theologisk Udvikling, der, vel ikke uden Indflydelse af Pauli foregaaende Virksomhed, dog paa en egen, af denne Apostels Læresystem uafhængig Maade, hævdede sig paa *Jødechristendommens* Basis til en Anskuelse om Ophævelsen af det Gamle Testaments Gyldighed for alle Christne og til en Christologie, hvorved den traf sammen med den paulinske Lære; — et Vidnesbyrd om, at den ældste Christendoms aandelig frie Udvikling ikke saa udelukkende tør betragtes eiendommelig for den *paulinske* Skole, som det endnu sædvanlig pleier at antages.

Og her synes netop at frembyde sig en passende Leilighed til at omtale Bestræbelser, der ved Siden af de egentlig historisk-kritiske Undersøgelser om det N. T.s Skrifter fortjene en særegen Opmærksomhed, fordi de i flere Henseender dels have ydet en fortrinlig Understøttelse til at føre hine Undersøgelser videre frem, dels have dannet en gavnlig Modvægt mod den

Eensidighed, til hvilken mange Forskere i den angivne historiske Retning have overladt sig, jeg mener de Forsøg, som ere anstillede i nyeste Tid for at fremstille de nytestamentiske Skribenters Lærebegreb.

Under den Usikkerhed, som var opstaaet ved den nyere Kritiks Tvivl og Angreb paa mange af de nytest. Skrifter Ægtheden, laae det Forsøg nær, med Forbigaaelse af alle Spørgsmaal om Ægtheden, Affattelsestiden, Anledningen og Hensigten af hine Skrifter, udelukkende at indskrænke sig til at give en muligt tro *Reproduction* af deres Læreindhold. Hvilken rig *Udsigt*, der ved denne Fremgangsmaade aabnede sig til nye og frugtbare *Ideer*, viste blandt andet et Skrift, som en af Bours *Disciple*, den i Forhandlingerne om Hebræerbrevet nylig omtalte *K. R. Köstlin*, udgav i Aaret 1843 under Titel: »*Der Lehrbegriff des Evangeliums und der Briefe Johannis und die verwandten neutestamentlichen Lehrbegriffe*». Alligevel kan det ikke undgaaes, hvormeget end denne Slags Fremstillinger giver sig *Mine* af udelukkende at fordybe sig i det givne *Materiale* og derved at ville vinde et reent objektivt *Udbytte*, at de ubevidst paavirktes af de historiske *Forudsætninger*, hvormed deres *Forfattere* ere gaaede til deres *Arbeide*. Saaledes udførte *Köstlin* den af ham forsøgte *Fremstilling* paa en *Maade*, der med *Fördring* paa fuldkommen *Uafhængighed* af de historisk kritiske *Resultater* dog noksom vidnede om, hvorledes de *Bourske* *Forudsætninger* om *Christendommens* *Udviklingsgang* havde en ikke ringe *Deel* i det *Held*, hvormed det lykkedes den ovennævnte *Theolog* ad den angivne *Vei* at bekræfte hines *Rigtighed*. Heller ikke kan det tænkes muligt, at et Skrift endog blot med *Hensyn* til sit *Læreindhold* skulde kunne rigtigheden forstaaes, naar man var i fuldkommen *Uvidenhed* om dets *Forfatter*, *Tiden* for dets *Affattelse* og de nærmere *Omstændigheder*, hvorved det er blevet foranlediget. Den saa ofte paaberaabte *Forudsætningsløshed* kan ved *Undersøgelse* af historiske *Phænomen*er altid kun forstaaes i en relativ *Forstand*; men *Hovedsagen* derimod er, at

man, hvad enten man udtrykkeligen angiver sine Forudsætninger eller fortier dem, bliver sig dem bevidste i deres Betydning som saadanne.

Den ældre Theologie gik ud fra Antagelsen af den væsentlige Rigtighed af den kirkelige Tradition om det Nye Testaments Oprindelse. Ved Kritikens Hjælp er det oplyst, hvor usikker, afvigende og modsigende denne Tradition er i mange Punkter; men derfor tør den dog ikke i sin Heelhed saaledes vises tilside, at den skulde ganske vige Pladsen for en Anskuelse om Christendommens Udviklingsgang og de nytest. Bøgers Oprindelse, der udelukkende er støttet paa disse Skrifter — ofte kun formeentlige — Indhold og som dog — eller rettere netop derfor — ikke mindre lider af Usikkerhed og indre Modsigelse. Den Bauriske Anskuelse om *en principiel Differenti mellem Paulus og de andre Apostle* er dog altid kun en Hypothese, som søger sin Understøttelse i en Række Phænomener, til hvilken Modvægten dannes af en anden Række, som taler for den almindelig kirkelige Anskuelse om *Apostlenes væsentlige Overensstemmelse* i deres Opfattelse og Forkyndelse af den i Jesu Christo givne guddommelige Aabenbaring. Som Parallel til de paa pegede Afvigelser, Uoverensstemmelser, Modsigelser mellem de kirkelige Traditioner kan paa vises den Uoverensstemmelse, Forskjellighed og Modsigelse, som hersker indenfor selve den Baurisk-kritiske Skole om mange Spørgsmaal, som henhøre til den ældste christelige Tids Historie og litteraire Monumenter*).

*) For ikke at gjentage og henvise til, hvad jeg i denne og tidligere Afhandling har oplyst, vil jeg her beraabe mig paa en Forfatter, som selv er en begeistret Lovtaler af den Tübingske Skoles kritiske Arbejder: „Innerhalb der Schule selbst sind manche Retractionen vorgenommen, manche Härten gemildert, manche Paradoxien aufgegeben. Es hat vor allem der Gegensatz von Ebionitismus und Paulinismus, namentlich durch die Einwendungen und Anregungen von Georgii, Ritschl, Hilgenfeld u. A. eine genauere Begrenzung gefunden, es ist die Bedeutung desselben auf ein verständiges Mass zurückgeführt. Es sind von den Gliedern der ebionitischen Reihe manche auf die Pauli-

Der synes derfor dog ingen anden Vei at vise sig til at vinde rigtige Forestillinger om disse end den, som den theologiske Videnskab fra sin Begyndelse af har betraadt, og som er anvist ved Sagens egen Natur, nemlig med Opmærksomhed for de udvortes historiske Vidnesbyrd om hine litteraire Momenter at forbinde Hensyn til disses eget Indhold, og saaledes ved Sammenligning og Kritik at danne sig en saavidt mulig objektiv rigtig Dom om deres Oprindelse og Beskaffenhed. Jo mere den nyere Kritik var tilbøielig til uafhængig af den kirkelige Tradition at construere sig det Nye Testamentes Theologie, desto mere førtes den til at antage Indholdet af det Nye Testamentes Skrifter for et Conglomerat af forskjellige Anskuelser, som ikke lode sig bringe til nogen indbyrdes Eenhed, »et Complex af stridende, hinanden ofte polarisk frastødende Systemer«^{*)}. I det Nye Testamentes Skrifter saae den derfor kun »en Kjæde af *Udviklingstrin*, hvori forskjellige deels frastødende deels attraherende Tankerækkers Historie fremstillede sig« uden anden Eenhed og Overensstemmelse end i det ene Punkt om Jesu Messianitet og guddommelige Sendelse.

nische Seite hinübergerückt. In der Kritik der synoptischen Evangelien sind nicht nur in Bezug auf das Alter, aber eben so wichtige Concessionen in Bezug auf die Entstehungsart der Evangelien gemacht worden . . . Überhaupt ist noch ein weites Feld geöffnet für die Durchforschung der synoptischen Evangelien. Hier zeigt sich noch grosse Unsicherheit und vielfacher Widerspruch. Auch die Abhängigkeit des Matthäus vom alten Hebräerevangelium, zu Anfang von der Schule mit so grosser Parrhesie verkündet, scheint wieder zurückgenommen zu werden und ein ähnlicher Rückzug bevorzustehen wie in der Frage über das Verhältniss des Lucas zum Marcionitischen Evangelium . . . Am wenigsten Zustimmung hat selbst innerhalb der Schule die Verwerfung der Mehrzahl der kleinen Paulinischen Briefe gefunden; etc." *K. Schwarz, zur Geschichte der neuesten Theologie, 1856, S. 191 ff.*

*) S. en Artikel i Deutsche Jahrb. 1842, Nr. 42—46 med Overskrift: *Zur Kritik des apostolischen Zeitalters und des neutestamentl. anons.* Slg. de af mig i en tidligere Afh. med Hensyn til denne Artikel meddeelte Bemærkninger. *Theol. Tidsskr.* 7de B., S. 1—36.

Vi have i det Foregaaende gjort Regnskab for det Resultat, hvortil Baur kom ved Anvendelse af hiin Fremgangsmaade, med Hensyn til Bestemmelsen af de nytestamentiske Skrifers Oprindelse og indbyrdes Forhold (s. Overs. 1855, S. 155 ff.). Medens nu en saadan Betragtning danner et fuldkomment Modstykke til en ældre Anskuelse, der ved udelukkende at betragte det Nye Testamentes Skrifter under Eenhedens Synspunkt som den hellige Aands Værk oversaae den Forskjellighed, som umiskjendeligen viser sig i de nytestamentiske Skribenters Opfattelse og Fremstilling af den christelige Aabenbaring, have endeel nyere Theologer, der lode hine diametralt modsatte Anskuelser, hvilke i deres Conseqvenser vise sig ligesaa uforenelige med den religiøse Tro som med Videnskabens Fordringer, tjene som Correctiv for hinanden, betraadt en Vei, som lover en mere tilfredsstillende Løsning af Spørgsmaalet om Christendommen i dens sande og oprindelige Skikkelse, end der blev mulig under de ovennævnte eensidige og hinanden udelukkende Synsmaader.

Disse Theologer ansaae vel ikke Kirkens Tradition for ufeilbar, men idet de dog fandt et Støttepunkt i dens almindelige Antagelse af, at det Nye Testamentes Skrifter — maaskee med ganske enkelte Undtagelser — tilhørte den apostoliske Tid, have de efterviist, hvorledes der i disse Skrifter findes en Eenhed og Overeensstemmelse i Opfattelsen og Fremstillingen af den christelige Sandhed, som maa udledes af det særegne Forhold, hvori deres Forfattere stode til dens umiddelbare historiske Aabenbarelse, og som ingenlunde ophæver de Forskjelligheder i deres Læretroper, der betingedes foruden ved andre meer tilfældige Omstændigheder (f. Ex. ved Hensyn til de Læsere, for hvilke de nærmest skreve, de Anledninger, som fremkaldte deres Skribentvirksomhed etc.) væsenlig ved de nytestam. Skribenters Individualitet og Dannelsesgang. Paa denne Maade er det lykkedes af Skrifternes Indhold atter at vinde en Kundskab om deres Forfattere, om Anledningen til deres Affattelse, Tid, Sted og andre Forhold for deres Tilblivelse, som deels stadfæster deels berig-

tiger Kirkens Tradition i det Hele og i det Enkelte. Fortjenstlige Bidrag i denne Henseende, om ogsaa af forskjelligt Værd, leverede, forsaavidt vi ville indskrænke os til den Tid, vi her nærmest have for Øie: *Lechler* (Das apostolische und nachapostolische Zeitalter. Haarlem 1851, 2den omarbejdede Udg. 1856), *C. F. Schmid* (Biblische Theologie des N. T., herausgeg. von Weizsäcker, Stuttg. 1853. 1r u. 2r Th.), *E. Reuss* (Histoire de la theol. chrétienne au siècle apostolique, Strasb. 1852, 2 Voll.), *Lutterbeck* (Die Neutestam. Lehrbegriffe. Maynz 1852. 1r u. 2r Th.), *H. Messner* (Die Lehre der Apostel. Leipzig 1856).

Hvad de øvrige Breve angaaer i det N. T., da føre de som bekendt Navnet de *katholske* eller *almindelige*, en Benævnelse, om hvis Oprindelse og Betydning der har været fremsat mange forskjellige Meninger. Rimeligst er det, at man har betegnet disse Breve saaledes, paa Grund af deres almindelige Indhold og Hensigt, til Forskjel fra de paulinske, der med Hensyn til Læsere og Indhold have speciellere og mere personlige Relationer. Dette gjælder i det Mindste om de tvende Hovedbreve, paa hvilke hiin Benævnelse først er bleven anvendt, nemlig *første Petri* og *første Johannis*. Maaskee dannede disse for sig en liden Samling, hvortil efterhaanden de andre ikke-paulinske Breve knyttedes. De katholske Breve have det tilfældes med hinanden, at de historiske Forhold, hvorunder de ere opstaaede, træde tilbage i en saadan Dunkelhed, at al den Anstrængelse, som Lærdom og Skarpsindighed har anvendt paa noiere at udfinde Tid, Sted, Anledning og andre Omstændigheder ved disse Skrifers Affattelse, ikke har formaaet med Sikkerhed at udbrede noget tilfredsstillende Lys derover. Med Undtagelse af første Petri og første Johannis Breve har der ogsaa saavel med Hensyn til de »katholske« Breves Authentie som til deres theologiske Værd hersket forskjellige Meninger i Kirken,

saa at de alle, paa hine Breve nær, ere blevne henregnede til *ἀντιλεγόμενα* fra den Tid af, da Kirken begyndte at gjøre sig strengere Regnskab for det Nye Testaments Kanon.

Anderledes forholder det sig med første Petri og første Johannis Brev, forsaavidt Kirken fra gammel Tid har henregnet disse til de utvivlsom ægte apostoliske Skrifter (*ὁμολογουμένα*). Men ogsaa om disse to Breve gjælder det, at den nærmere Bestemmelse af de historiske Forhold, hvorunder de ere affattede, er forbunden med Vanskelighed, saa at en nyere Tids Kritik blandt Andet deraf har taget Anledning til at omtvile og benægte deres Authentie.

Medens vi hvad *Jakobi* Brev angaaer henvise til de derom i Overs. 1856 S. 193 ff. meddelte Bemærkninger, ville vi her gaae noget nærmere ind paa Forhandlingerne om de *petrinske* Breve og navnlig om det *første* af disse. Grunden til at skjænke Forhandlingerne om dette Brev en lignende udførlig Fremstilling som den, der blev i det Foregaaende indrømmet de kritiske Undersøgelser om *Apostlenes Gjærninger*, vil man finde dels i den særegne Betydning, som Resultatet af Undersøgelserne om de to nævnte Skrifter har for det hele Spørgsmaal om Christendommens tidligste Udviklingsgang, dels i den Leilighed, som derved atter vil frembyde sig til rigtigere og selvstændigere at vurdere videnskabelige Bestræbelser, hvilke man blandt Andet derved har søgt at unddrage Opmærksomhed, at man har fremstillet dem som ikke fremkaldte ved nogen indre Nødvendighed, men grundede i en utidig Nyhedslyst, i en Tvivle- syge og Forfængelighed, som skal være »Skoletheologerne« eiendommelig. De kritiske Undersøgelser om de bibelske Skrifter — er der nylig blevet sagt — have, medens de forjættede »nye Indblik« og »store Opdagelser«, væsenlig kun bestaaet i »en Omstilling af allerede vundne Erkjendelser, hvis Værd kan sammenlignes med hine Operationer, som urolige Qvindfolk foretage sig, hvilke hver fjortende Dag træffe et andet Arran-

gement med deres Møbler, for altid at have noget Nyt.*) Om man endogsaa indrømmer, at Mænd, som taledede i denne Retning, kunde have Grund til deres fjendtlige Udfald mod en saakaldt theologisk Videnskabelighed, der dristig og hovmodig udgav umodne Resultater af sine Forskninger for »vigtige Opdagelser«, kan det dog ikke nægtes, at de have givet deres Anklage en saa ubetinget Almindelighed, at de derved ikke blot ere blevne uretfærdige mod Personer, men ogsaa mod Principer, om hvis Berettigelse det er ikke mindre rigtigt at værne end om deres, paa hvis Anerkjendelse man fra hiin Side udelukkende lægger Vægt. Det røber Raahed og Uvidenhed, kun at ville erkjende en Fremvæxt i videnskabelig Indsigt, hvor der bringes nyt Kundskabsstof eller nye Iagttagelser for Dagen, saaledes som det i vor Tid navnlig er blevet forundt Naturvidenskaberne; thi det er dog ikke mindre ved en forstandigere og hensigtsmæssigere Anordning af »allerede vundne Erkjendelser«, at man baner sig Vei til Opdagelsen af hidtil ubekjendte Sandheder og nærmer sig Erkjendelsen af hine almindelige Love, som er det sidste Maal for al Forskning og Granskning**). Det er ikke vanskeligt at vække Haan og Mistanke mod videnskabelige Undersøgelser, der føre dybere og videre, end de fleste Mennesker have Lyst og Leilighed til at følge; men det er et Forræderi mod Sandheden ved en saadan Fremgangsmaade at unddrage Bestræbelser, der, hvor ufuldkomne og utilfredsstillende de end i mange Henseender kunne være, dog have givet Stødet til nye og vigtige Fremskridt, den Opmærk-

*) Saaledes *A. F. C. Vilmar* i sin bekjendte Brochure: *Die Theologie der Thatsachen wider die Theologie der Rhetorik*. Marburg 1856, 3te Aufl. 1857. Dette Skrift, der selv er et mærkeligt specimen paa rhetorisk Theologie, har i Tydskland vakt den samme Opmærksomhed, som hos os S. Kierkegaards Skrifter af lignende Retning.

***) Forresten tør ogsaa de sidste Decenniers Bibelkritik rose sig af at have draget literaire Monumenter for Lyset, der, om de end allerede vare bekjendte, dog langt fra vare blevne undersøgte med den Grundighed og med det Udbytte nogensinde tidligere.

somhed og Anerkjendelse, der tilkommer dem. Videnskabens og de videnskabelige Undersøgelers Historie maa ansees for et hensigtsmæssigt Middel til i denne Henseende at fremkalde og begrunde en modnere Dom. Netop de Undersøgelser, hvis Gjendrivelse og Berigtigelse for endeel udgjøre Indholdet af disse Blade, ligne i mange Henseender de Arbejder, som i nyere Tid paa Naturvidenskabernes Omraade udførtes ved Mikroskopets Hjælp. Det kan derfor ikke undre den Sagkyndige, om mange Iagttagelser og Forsøg, hvorved man lovede sig »nye Indblik« og »store Opdagelser«, ved nøiere Undersøgelse ikke svarede til de vakte Forventninger, men disse have da, langtfra at være unyttige, dog tjent, muligen i ganske anden Retning, til Sandhedens bedre Erkjendelse, og mangen Bemærkning, som til den Tid og i den Forbindelse, hvori den blev gjort, viste sig af ringe Betydning, har senere under andre Combinationer vundet stor Vigtighed.

Det er godt nok at indskjærpe, at »hvad der skal gives og modtages i Theologien, det er Guds Ord, Visheden, den utvivlsomme, uangribelige Vished om det evige Liv, om Saligheden«; men man maa ikke overse, hvorledes man for at modtage og give »det ene Fornødne« først maa fjerne »de mange Ting, som gjøre Bekymring og Uro« (Luc. 10, 41); og at Kirke og Theologie i en attenhundredaarig Udvikling har ført en Mængde saadanne Ting med sig, der ere blevne udgivne for fornødne, uden at være det, indrømmes jo dog baade fra den ene og den anden Side. Kun er man ikke enig om, hvor Grændselinien skal drages. Hvilket andet Middel haves hertil end Eftertanke, Lærdom, Granskning, ledet af reen Sandhedskjærlighed, af oprigtig Lyst til at kjende Guds Ord, adskilt fra menneskelige og vilkaarlige Tilsætninger? Dog ikke blot derom handles der. Det er ikke blot nødvendigt at rense og sigte den kirkelige Tradition; det er i en anden Henseende ligesaa nødvendigt at styrke og understøtte den, fordi Meget af dens Indhold er blevet erklæret for *falsk og usandt*, hvad der dog kun fik dette

Udseende, fordi det var *ubegrundet*. Med Rette har Schleiermacher*) gjort opmærksom paa, hvorledes der siden den Tid, da Spørgsmaalet om det N. T.s Kanon atter blev behandlet, har viist sig to modsatte Retninger, hvilke det er den sande Theologies Opgave at undgaae og fjerne: 1) en Bestræbelse efter atter at lade den barbariske Tids Kirke bestemme det N. T.s Kanon og Fortolkning og 2) en skeptiserende Hypothesesyge, der fører til Opløsning og endeløs Modsigelse. Den nyere Tid har opkastet mange Spørgsmaal, som vare fremmede for en ældre Tid, fordi dennes Anskuelser vare for indskrænkede til, at de kunde opkomme, men hvis Besvarelse ikke kan afvises, efterat de ere fremsatte. Ogsaa er den nyere Tid i Besiddelse af mange Hjælpemidler, som ikke stode de ældre Theologer til Tjeneste; og træffende har en nyere engelsk Forfatter**) efterviist, hvorledes vi trods Afstanden i Tid fra den apostoliske Historie dog kunne have og haabe i Fremtiden at erholde om mange Dele af samme rigtigere og klarere Forestillinger, end en Chrysostomus, ja selv en Eusebius og Origenes havde.

Med Hensyn til de *petrinske Breves* Ægthed og Kanonicitet har der fra gammel Tid hersket en stor Forskjel mellem Bedømmelsen af det første og det andet Petri Brev. Medens det første Brev allerede fra det andet Aarhundrede af har Vidnesbyrd for sin Tilværelse og Affattelse ved Petrus, findes det andet Petri Brev første Gang omtalt i tredie Aarhundrede af Kirkefaderen *Origines*, der selv tilføier den Bemærkning, at Brevets Authentie var Tvivl underkastet (*Πέτρος — — μίαν ἐπιστολὴν ὁμολογουμένην καταλέλοιπεν· ἔστω δὲ καὶ δευτέραν ἀμφιβάλλεται γὰρ*. hos Euseb. h. e. VI, 25.), og, uagtet det

*) Einl. in das N. T. S. 14, Anm.

**) *Stanley* (Sermons and Essays on the Apostolical age. Oxford 1847), der i en anden Henseende ligeoverfor den Newman-Puseyitiske Positivisme har Fortjeneste af at oplyse, hvor tarvelig og utilforladelig vor Kundskab om den ældste Kirke er, naar vi see bort fra det N. T.s Skrifter.

fra fjerde Aarhundrede af har havt sin Plads i Kirkens Kanon, har det dog aldrig kunnet vinde lige Anseelse med det første Petri Brev; men selv Theologer, som ellers sluttede sig til den almindelige Tradition om det Nye Testaments Kanon, have taget i Betænkning at anerkjende andet Petri Brevs Ret til at gjælde for petrinsk eller vel endog overhovedet for kanonisk*).

Ifølge Eusebii Vidnesbyrd (h. e. III, 39 og IV, 14) have allerede de apostoliske Fædre *Papias* og *Polykarp* (fra andet Aarh.) kjendt og benyttet det saakaldte *første Petri Brev*, og i Polykarps Brev til Philippenserne — hvis Ægthed synes med Urette at betvivles — finde vi foruden andre Yttringer, der dog neppe kunne betragtes blot som Gjentakelse af almindelig christelig og apostolisk Talebrug, følgende Sted, hvis Lighed med et tilsvarende i første Petri Brev er for paafaldende til at kunne forklares anderledes end ved Benyttelsen af dette.

1 Petr. 1, 8.

Polyk. 1.

Ὁν οὐκ εἰδότις ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκκλήτῳ καὶ δεδοξασμένῳ. Εἰς ὃν οὐκ ἴδοντες πιστεύετε, πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκκλήτῳ καὶ δεδοξασμένῳ.

Irenæus, Tertullian, Clemens Alexandrinus paaberaabte sig forskjellige Yttringer af »Petrus i hans Brev» (som om der kun

*) Det kan for danske Læsere være betegnende nok, at en ogsaa med Hensyn til N. T.s Kanon saa konservativ Theolog som afdøde Biskop *J. P. Mynter* i Bemærkningerne til sit Udkast til en Alterbog og Ritual, Kbh. 1839, ansaae det for rettest, „at ingen Text af det saakaldte andet Petri Brev blev foreskrevet til kirkelig Brug, da dette Brevs Ægthed er meget tvivlsom“, a. St. S. 12. Forresten turde dette Exempel være temmeligt enestaaende i sin Art. Thi hvor ivrigt end de kritiske Undersøgelser om de bibelske Skrifter ere blevne førte af de Lærde, har dog Kirken i Almindelighed taget saalidt Hensyn til dem, at endog den anglicanske Orthodoxie, som har villet gennemføre det protestantiske Princip om Kanon indtil Udeladelsen af det Gl. Testaments Apocrypher, derved befinder sig i Strid med sin egen Liturgie (Book of common prayer), der har Lectioner, som ere tagne af hine Bøger.

var eet), hvilke vi finde ligelydende med tilsvarende i vort Petri første Brev, hvilket ogsaa af *Eusebius* henføres til Homologumena. At det ikke findes nævnt i den gamle Fortegnelse over de hellige Skrifter, hvilken *Muratorì* i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede fandt i det Ambrosianske Bibliothek i Mailand, og som antages at hidrøre fra 2det Aarhundrede, kan grunde sig i, at vi her kun have et Brudstykke for os. Naar *Paulicianerne* (i 7de Aarh.), en Sect, der gik ud paa at gjenoprette, hvad de ansaae for en *reen paulinsk* Christendom, forkastede saavel det første som andet Petri Brev, støttede de sig ikke paa historiske men paa dogmatiske Grunde, og disse Sectereres Forkastelse af første Petri Brev kan — med Hensyn til Tvivlsgrunde, som nedenfor ville komme til Omtale — snarere benyttes i apologetisk Interesse for Brevets Ægthed.

Saa eenstemmigt det kirkelige Vidnesbyrd er for første Petri Brevs Ægthed — det ældste Vidnesbyrd for det aflægges 2 Petr. 3, 1 — saa liden Oplysning meddeles os forresten om de historiske Forhold, som have fremkaldt det; og hvad Skriftet selv indeholder derom, er saa ubestemt og almindeligt, at det har givet Anledning til en Mængde forskellige Udtydninger.

I det Væsentlige er Brevet en Formaningsskrivelse, som med Henvisning til den salige Fremtid, der forestaaer den troende Christen, opfordrer Læserne til Haab og til en med den christelige Kaldelse overensstemmende Vandel, indskjærper Iagttagelsen af almindelige, borgerlige og huslige Pligter, for at de med god Samvittighed og Henblik paa Jesu Død kunne bære de Bagtalelser og Forfølgelser, som deres Omgivelsers herskende fjendtlige Stemning beredte dem. Endelig sluttes med Velsignelsesønsker og Hilsener.

Brevets nærmeste Læsere ere angivne i Forfatterens Tilskrift og Hilsen 1, 1. 2: Petrus, Jesu Christi Apostel, til de udvalgte Fremmede af Adspredelsen i Pontus, Galatien, Kappadocien, Asien og Bithynien (*Πέτρος — ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου κτλ.*). Fra gammel Tid har det været en udbredt

Mening, at ved hiin Tilskrift maatte der i et Brev fra den Apostel, »hvem det var betroet at prædike Evangeliet for de Om-skaarne, ligesom Paulus for de Uomskaarne«, (Gal. 2, 8), være betegnet *Christne af Jödedommen* (Orig. Hieron. Athanas. Didymus o. fl. Kirkefædre, Erasmus, Calvin, Grotius, Bengel, Semler, Augusti, Hug etc.). Ligesom imidlertid den apostoliske Historie ingenlunde bekræfter en Udlægning af de ovennævnte Ord i Galaterbrevet, som om det havde været bestemt, at Paulus udelukkende skulde henvende sin Prædiken til Hedningene (s. Ap. G. 13, 12 f. 17, 1 ff. 10. 18. 4-8. 19, 18 etc., slg. 1 Cor. 9, 20 ff.), Petrus til Jøderne eller jødiske Proselyter, saaledes indeholder vort Brev Yttringer, hvilke nærmest føre til Tanken om Læserne som forhenværende Hedninger 1, 14 (*ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν*) 18 (*ἐλπιρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατρο- παραδότου*), 2, 10 (*οἱ πότε οὐ λαός, νῦν δὲ λαός Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες*), 3, 6 (til Qvinderne: *ἐγενήθητε τέκνα Σάρρα*) 4, 3 *ἀρκετὸς γὰρ* (al. *ἡμῶν* al. *ὑμῶν*) *ὁ παρεληλυθὸς χρόνος τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κόμοις, πότοις καὶ ἀφαιμίτοις εἰδωλολατρείαις*). Derfor har den Mening ikke heller manglet Forsvarere, at Brevet var bestemt for *Hedningechristne* (Augustin, Cassiodor, Luther, Wetstein, Böhme o. A.), medens atter andre Theologer (Gerhard, Calov, Wolf, Pott, Eichhorn, Steiger etc.) antage, at det er skrevet baade til *Jøde- og Hedningechristne*. Endelig har der ogsaa været dem, som paastode, at Brevet efter sin Tilskrift var bestemt for Christne, som før deres Omvendelse havde været *jødiske Proselyter*. Sidstnævnte Anskuelse, som Benson og Michaelis tidligere havde fremsat, erklærede i vore Dage *Credner* (Einl. § 235) for at være den ene rigtige: derved skulde det nemlig lade sig forklare, hvorledes Brevet paa den ene Side kan forudsætte Læsere, som havde levet paa hedensk Viis (s. de ovenanførte Skriftsteder, navnlig 1, 18. 2, 9. 10. 4, 3), paa den anden Side saadanne, som vare fortrolige med det Gamle Testament (1, 10.

11. 16. 24. 2, 6. 10. 11. 12. 3, 6. 10. 20. 4, 8. 18). Men med Hensyn til den sidste Omstændighed lader der sig bemærke, at Apostlene turde i Almindelighed forudsætte ogsaa hos Hedningechristne Kundskab til det G. T., der for de ældste Christne endnu var den eneste hellige Skrift (slg. Pauli Breve til Romerne, Galaterne, Corinthierne), en Kundskab, der forresten ved en Anvendelse som den, der i første Petri og andre nytest. Breve er gjort af gammeltestamentiske Udsagn, ikke behøvede at være af nogen dybere eller mere omfattende Art, for at disse kunde blive forstaaede af Læserne. Med Hensyn til Ordet *παρεπιδήμοις* i Tilskriften vilde dettes Udlægning i Betydning af *jødiske Proselyter, som vare blevne Christne* (*ἐκλεκτοῖς*), gjøre det nødvendigt, at man anvendte samme Udlægning ved 2, 11: »Jeg formaner Eder som *Fremmede og Udlændinge* (*παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους*) at afholde Eder fra kjødelige Lyster, som stride mod Sjælen etc.« og ved 1, 17: »Tilbringer Eders *Udlændigheds Tid* (*τὸν τῆς παροικίας ἡμῶν χρόνον*)«, hvilket synes at indeholde en besynderlig Motivering fra Forfatterens Side, medens disse Formaninger blive ligesaa passende som naturlige ved at forklare de ovennævnte Udtryk i den metaphoriske Betydning, som ifølge Hebr. XI, 13. Philipp. III, 20 er uafviselig, at nemlig de Christne, hvis sande Hjem og Fædreland er i Himlen, ere *Fremmede, Udlændinge paa Jorden**). Dertil kommer, at *παρεπίδημοι* ikke, som Michael-

*) *παρεπίδημος* og *παρεπιδημεῖν* bruges om den, der for en kort Tid opholder sig paa et fremmed Sted (s. Passow, Pape o. a. Lexicographer) Slg. foruden Hebr. XI, 13 (*παρεπιδημοὶ ἐπὶ τῆς γῆς*) Luc. 24, 18 (*σὺ μόνος παροικεῖς Ἱερουσαλήμ*) ogsaa Hilsenen i det første Clementinske Brev: *Ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ρώμην τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ παροικοῦσῃ Κόρινθον, κλητοῖς, ἡγιασμένοις κτλ.* — hvor altsaa den i Rom, i Corinth sig opholdende Christenmenighed ikke ligefrem kaldes *οὗσα ἐν Κορίνθῳ, ἐν Ρώμῃ* — hvad jo forresten kunde siges og er sagt af Paulus i Hilsenen ved flere af hans Breve — men *παροικοῦσα*, til at betegne de Christne i deres Forskjel fra de øvrige Beboere i hine Stæder.

lis og Credner ville, er en Oversættelse af מְרִיבֵי; thi det N. T.s Skribenter oversættede eller omskrive dette Ord (i Betydning af jødiske Proselyter) ved *προσῆλυτοι* eller *εὐσεβεῖς, φοβούμενοι τὸν Θεὸν* og *σεβόμενοι τὸν Θεόν*. Endelig savnes der ethvert Spor af Menigheder i den apostoliske Tid, som skulde have bestaaet af blot jødiske Proselyter; men naar disse levede sammen med Christne, der forhen vare Jøder, eller Hedninger, hvilken Grund skulde der da have været for Petrus til at sende et Brev til hiin særskilte Klasse Christne, for hvilke der ikke indeholdtes en eneste Lære eller Formaning, som kunde synes at angaae dem nærmere end alle de andre samtidige Christne i de angivne Egne?

Ikkun saameget synes der at ligge i den valgte Betegnelse af Brevets Læsere, at Forfatteren væsenlig har tænkt sig disse under Forestillingen af *Israeliter*; thi ved at skrive til »de udvalgte Fremmede af *Adspredelsen* (Ϟ: som høre til eller som danne Adspredelsen) i Pontus, Galatien etc.«, maatte der efter den almindelige Betydning af »Adspredelsen« (*διασποράς*), slg. Joh. 7, 35. Jak. 1, 1. 2 Macc. 1, 27. Judith 5, 19, tænkes paa de i Hedningelandene adspredte *Israeliter*. Men nu er det som bekjendt en i N. T., selv hos Paulus (Gal. VI, 16. Rom. XI, 17 ff.), herskende Forestilling, at de *Christne*, med Hensyn til deres Bestemmelse, at indtræde i det gamle Israels Rettigheder og virkeliggjøre Ideen om »Guds Eiendomsfolk«, udgjøre *det sande Israel*. Man er derfor ikke — som Nogle have villet — berettiget til at forklare *διασπορά* i det ovennævnte Sammenhæng med *ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις* i egentlig Forstand om den *jødiske Adspredelsesmenighed* (med Rette bemærker *Steiger* i sin Comment. til 1 Pet. 1, 1, at *διασπορά* ikke overfladisk maa sættes identisk med *τοῖς διεσπαρμένοις*, da de Tilskrevne skulle tænkes som en stor Heelhed, f. Ex. i Lighed med »Tydsklands evangeliske Kirke«), saa at derved skulde begrundes den Paastand*), at

*) Denne Paastand er sidst fremsat af *Weiss* i hans Værk: „*Der petri-*

Petrus har tænkt sig Læserne af sit Brev som *Jødechristne, uanseet, at der ogsaa fandtes Hedningechristne iblandt dem.* Man kan ifølge det Anførte ligesaavel og — i Forbindelse med andre Grunde, hvortil senere skal blive taget Hensyn — bedre antage »*Adspredelsesmenighed*» for at være et Udtryk, som er blevet brugt af Forfatteren til første Petri Brev for at betegne de *Christne i Almindelighed*, som opholdt sig udenfor Palæstina, i Modsætning til de palæstinensiske Christne, saa at Meningen af Tilskriftens Ord lod sig gjengive i følgende Omskrivning: *til den messianske Menighed udenfor Palæstina*, der, ligesom fordem Jøderne, havde under deres Adspredelse i Lande under hedensk Scepter følt sig som fremmede, der længtes efter deres Hjem, nu udgjorde det adspredte Gudsfolk, et Folk af Pillegrimme, der længtes efter et bedre Fædreland.*)

Den nærmere Bestemmelse om de Læsere, for hvilke Brevet var bestemt, indeholdes i Angivelsen af de Provindser, hvor de opholdt sig: Pontus, Galatien, Cappadocien, Asia (Asia proconsularis), Bithynien. Men i Brevet selv findes forresten aldeles ingen Antydning, hvoraf man kunde udlede nogen nærmere Oplysning om disse Christnes Tilstand, til Adskillelse fra andre, som paa den Tid, da Christdommen havde begyndt at udbrede sig, levede adspredt mellem Hedningene. Man seer ikkun, at de vare udsatte for Forfølgelse og Bagvaskelse (I, 6. II, 12. III, 13. 16. IV, 12-19. V, 10), der grundede sig i den sædvanlige Uvillie, som den nye Religions Tilhængere mødte, hvor endeel af Befolkningen haardnakket forblev i sin gamle afgudiske Tro og Lastefuldhed. Rigtignok har man troet sig befoiet til i enkelte af Brevets Antydninger, fornemmeligen IV,

nische Lehrbegriff, Berlin 1855" — hvorom vi nedenfor komme til nærmere at give Underretning.

*) S. *Thiersch* Die Kirche etc. S. 208; slg. *Reuss*, Hist. de la Theol. chr. II, p. 579. L'ancienne Église a eu parfaitement raison de ranger cette Épître dans la même catégorie que la première de Jean, comme épître catholique, c'est-à-dire, adressée aux croyants en général.

16, hvor det synes; som om Navnet »Christen« blev af Modstanderne stillet lige med Begrebet af »Morder, Tyv eller andre Forbrydere«, at finde Kjendemærker paa Brevets Affattelse ved den Tid, da Neros bekjendte Forfølgelse udbrød (A. 64 e. Chr.). Men allerede længe før dette Tidspunkt bleve de Christne udraabte for slette og farlige Mennesker, hvortil deres hele Forhold til den herskende Statsreligion og den almindelige Tilstand i den hedenske Verden maatte give Anledning; ja, den neroniske Forfølgelse forudsætter, at slige ufordeelagtige Rygter maatte allerede i længere Tid have udbredt sig om de Christne, for at Nero kunde være falden paa at vælte Skylden for Roms Ildebrand fra sig selv over paa dem*). Navnet *Christne* (*Χριστιανοὶ*) IV, 16 beviser kun saameget, at Brevet maa være affattet en rum Tid efter Tildragelsen i Ap. G. XI, 26, der falder omtrent i Aaret 43-44 e. Chr.

Om *Forfatterens* personlige Forhold saavel i Almindelighed som til Brevets Læsere indeholder Brevet ligeledes meget faa og med Undtagelse af det apostoliske Navn i Begyndelsen af Brevet kun utydelige Oplysninger. Den mod Slutningen (V, 13) tilføiede Hilsen (*ἀσπάζεταιται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ υἱὸς μου*) synes at angive *Babylon* som hans Opholdssted og *Marcus* i hans Selskab. Endelig omtales *Sylvanus* (V. 12) som Mellemand for Forfatterens Brevvexling (*διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογιζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα*). Men disse Persons- og Stedsnavne saavelsom de Yttringer, hvormed de sættes i Forbindelse, ere underkastede de meest afvigende Fortolkninger. Saaledes er endnu *Thiersch* (Die chr. Kirche S. 208) af den Mening, som Kirkefædrene hylde, at ved »Babylon« skal forstaaes Staden Rom, hvori *Guericke* (Gesamtgesch. S. 459) kun seer en Paastand, grundet i

*) Tacit. Annal. XV. 44. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos et quæsitissimis poenis affecit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat.

Thierschs »romanistiske Sympathier«, ligesom ogsaa *Reuss* (Gesch. d. h. Schr. S. 137) finder Forestillingen om, at Babylon skulde være et mystisk Navn for *Rom*, hverken passende til Brevets Aand (»et Lærebrev er jo ingen Apokalypse«) eller til nogen i Nærheden af den apostoliske Tid grændsende literair-kirkelig Combination (?). *Marcus* blev fra gammel Tid (s. Papias eller Clemens hos Euseb. II, 15) antaget for at være Evangelisten af dette Navn; medens man i nyere Tid fandt det naturligere i hiin Person at see en virkelig Søn af Petrus, hvis *Hustru* da skulde være betegnet som ἡ συνελεκτηί, hvorved man forhen troede at burde tænke paa den i Babylon værende christelige Menighed. Ordene »den i Babylon Medudvalgte« — hvad enten nu den Medudvalgte skal forstaaes om Petri Hustru eller om den christelige Menighed — ere forresten ogsaa blevne udlagte, som om derved skulde betegnes, at Petrus selv ikke var tilstede i Babylon (s. *Schleiermacher* Einl. S. 408, *Eichhorn* Einl. III, S. 603 o. A.). Om *Silvanus* er den samme Person, der i Ap. G. XV, XVI, XVIII og XVIII forekommer under Navnet Σιλᾶς, og der i de paulinske Breve kaldes Σιλουανός (2 Cor. I, 19. 1 Thess. II, 1), kan der ligeledes opkastes Spørgsmaal, især da Tilføielsen: »Silvanus, den troe Broder (*thi det holder jeg ham for*)«, Σ. τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογιζομαι, kunde antyde, at han var Petrus mindre bekjendt; skjøndt Ordene ὡς λογιζομαι ogsaa kunde være anvendte uden skjæv eller svækkende Bitanke, i Betydning af fast Overbeviisning, saaledes som λογιζομαι er brugt Rom. III, 28. 2 Cor. XI, 5 etc.

Umiskjendeligt er det, hvorledes hele Brevet slutter sig til paulinsk Lære og Sprogbrug, ja paa enkelte Steder synes at staae i Afhængighed af paulinske Skrifter, navnlig af Brevene til Ephesierne og til Romerne.

Hvorvidt stemmer nu dette Brev efter sit Indhold med den i Kirken fra det andet Aarhundrede af gjældende Antagelse, at det er forfattet af Apostlen Petrus?

Den ældre protestantiske Theologie, der overkovedet støttede det Nye Testaments Kanon mindre paa de kirkelige Vidnesbyrd end paa de nytestamentiske Skrifers Indhold og Aand, fandt saa meget mindre Anledning til at drage hine Vidnesbyrd om første Petri Brev i Tvivl, som dette Skrifts Overeensstemmelse navnlig med de paulinske Breve, var den en Stadfæstelse for Brevets *apostoliske* Oprindelse. Som bekjendt regnede *Luther* dette Skrift tilligemed de paulinske Epistler, *Johannis Evangelium* og første *Johannis Brev* til »de rette Hovedbøger i det N. T.« Ikke mindre fandt protestantiske Theologer efter *Luther* en Bekræftelse paa vort Brevs *petrinske Authentie* i dets Tilsluttelse til Pauli Lærebegreb og Pauli Udtryksmaade; ja, de gik ubekymrede ind paa en Betragtningssmaade af dette Brevs Hensigt, som senere er af den negative Kritik bleven benyttet i en ganske modsat Retning. I de Ord, som ere tilføiede i Slutningen af Brevet: »Ved *Silvanus* . . . har jeg i Korthed skrevet Eder til, idet jeg formaner og vidner, at denne er Guds sande Naade, i hvilken I staae« (*διὰ Σιλουανοῦ ἑμῶν — ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ, εἰς ἣν ἐστήκατε* 5, 12), fandt de den Hensigt angiven, som havde foresvævet *Petrus* ved dets Affattelse, nemlig at bestyrke Læserne i Tillid til Sandheden af det paulinske Evangelium, som var prædiket i hine Egne, at nemlig *Christne* af Hedenskabet, ogsaa uden at overtage Omskjærelsen og Mose-lovens Forskrifter ligesaavel havde Deel i Guds Naade som *Christne* af Jødedommen. *Joh. Gerhard*, *Joachim Lange*, *Bengel* o. A. fremhæve derfor ogsaa som noget Betydningsfuldt, at *Petrus* ved dette Brevs Afsendelse netop har benyttet *Silvanus*, ellers bekjendt som Pauli Ledsager og Medhjælper, »ut omnis suspicio de suæ et Paulinæ doctrinæ diversitate tolleretur« (*Johan Gerhard*)*).

*) Slg. *Joachim Lange* (Exegesis epp. Petri) der mener, ligesom *Bengel* (Gnomon), at *Paulus* havde sendt *Silvanus* til *Petrus*, for at gjendrive

Det er mærkeligt nok, at *Michaelis* i sin Indl. til det N. T. (1788) af sig selv er falden paa, hvorledes »hiin Overeensstemmelse mellem Petri første Brev og de paulinske Skrifter muligen kunde benyttes af adskillige Religionsfiender, som have havt den Dristighed at foregive, at Petrus og Paulus i Læren om den levitiske Lov have havt en ganske modsat Mening, og at Petrus endnu har villet paatrænge Hedningene denne Lov; de kunne maaskee derfor frakjende Petrus hans Brev, ja vel endog foregive, at Paulus havde paadigtet Petrus det, for at skjule for de Christne Tvistigheden mellem hans og Petri Lære«. »De gjøre det vel ikke«, tilføier han, men han anseer dette for en Inconseqvents, som grunder sig i, at »slige Folk ikke roligen undersøge og prøve, ja maaskee slet ikke rigtigen have læst Petri Brev«. Men for at dog ikke en saadan Anvendelse skulde gjøres og finde Tiltro, anseer *Michaelis* det hensigtsmæssigt at angive nogle Kjendemærker, hvoraf det sees, at en anden Forfatter end Paulus har skrevet det omhandlede Brev.

Man vil af disse *Michaelis* Ytringer — som med Hensyn til den nyere Tids Forhandlinger om vort Brev ikke ere uinteressante — see, at der til hans Tid end ikke blandt Christendommens Modstandere var taget noget Anstød af det petrinske Brevs Overeensstemmelse med de paulinske Breve. Imidlertid kunde Beskyldningen for ikke tilstrækkeligen at have prøvet og undersøgt Forholdet mellem Petri Brev og Pauli Breve rettes mod den gamle Gøttingske Lærde selv (endskjøndt han forresten ogsaa ved denne Leilighed — man sammenligne hele Afsnittet om Petri Breve § 244—253 — har givet et ikke forkasteligt specimen paa sin kritiske Skarpsindighed). Saaledes finder *Michaelis* »det meest afgjørende Beviis for, at enten maa Petrus have læst Pauli Brev til Romerne, eller Paulus det første Petri

det ifølge Oprinet i Antiochien (Gal. 2) opstaaede Rygte, Petrum in causa evangelica dissentire, hvorfor nu atter Petrus havde skrevet dette Brev, hvori han billiger Pauli Lære og Fremgangsmaade.

Brev, i Stedet 1 Petr. 2, 13. 14. sammenlignet med Rom. 13, 1-5, hvor det især er det i begge Skrifter om Øvrigheden brugte Prædicat af (βασιλεῖ ὡς) ὑπερέχοντι og (ἐξουσίαις) ὑπερέχουσιν, som er ham saa paafaldende; medens der dog er herved at bemærke, at Ordet i sin Betydning af »fremragende, fremherskende, øverste Anseelse« forekommer saavel 1 Tim. II, 2, slg. 1 Cor. II, 1. Phil. II, 3, som oftere i LXX f. Ex. Viisd. VI, 5 og hos Profanskribenter.

Men ganske anderledes paafaldende blev denne Overeensstemmelse, da man fra flere Sider tog dette Phænomen nærmere i Øie og opstillede forskjellige Sammenligningstavler mellem Petri Brev og Pauli Breve*). Herved fandt jo naturligviis den sædvanlige Mislighed Sted, som pleier at være forbunden med denne Slags Fremstillinger, at man nemlig tog Steder og Udtryk med, som kun havde en vis udvortes Lighed, medens den Forskjellighed ikke traadte frem, som var betinget af Sammenhængen og Forbindelsen, hvori de paapegede Paralleler fandtes. Men endog efter en med større Kritik foretagen Revision af disse fandt dog *Eichhorn* **) Overeensstemmelsen af

*) Saadanne ere meddeelte af *Schulze*, Der schriftstellerische Werth und Charakter des Johannes. Neue Ausg. Leipzig 1811, S. 12—33, *Eichhorn* Einl. in d. N. T. Leipzig 1814, III. § 284 f., *Hug*, Einl. 3te Aufl. II S. 541, *de Wette*, Lehrb. der Einl. § 172 (4te Aufl. 1842), *Credner*, Einl. II, § 233 etc.

**)

Paulus.

Ephes. 1, 3. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Koloss. 3, 8. νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὄργην, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν κ. τ. λ.

Ephes. 5, 22. αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε.

Ephes. 5, 21. ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ.

1 Thess. 5, 6. γρηγοροῦμεν καὶ νήψωμεν.

Petrus.

1, 1, 3. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

1 Petr. 2, 1. ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον καὶ ἐποχρίσεις καὶ πάσας καταλαλιάς κ. τ. λ.

1 Petr. 3, 1 αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι.

1 Petr. 5, 5. πάντες ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι.

1 Petr. 5, 8. νήψατε, γρηγοροῦσατε.

Petri Brev og de paulinske Skrifter baade i Indhold og Form saa paafaldende, »at de Forsøg paa at ville forklare sig den enten fra Christi Underviisning som fælles Kilde for begge Apostles Lære — eller fra en længere pleiet Omgang mellem Paulus og Petrus — ikke kunde tilfredsstille, da man med Hensyn til førstnævnte Forklaringsforsøg maatte have ventet at finde en lignende Overensstemmelse hos Jakobus og Johannes, hvis Skrifter dog ingenlunde frembyde en saadan Lighed enten indbyrdes eller med Pauli og Petri; med Hensyn til en eienommeligt fra jødisk Skoletheologie udledet Fremstillings- og Udtryksmaade, da kunde vel Paulus efter *sin* Dannelse hos Phariseerne have erhvervet sig den, men Petrus kunde neppe gennem nogen Anden end Paulus være bleven fortrolig dermed; hvorledes imidlertid dette kunde være skeet ved mundtlig Samtale og Discussion, bliver vanskeligt at forklare, fordi Historien kun lærer os at kjende Paulus og Petrus i personlig Omgang til nogle enkelte Tidspunkter, som neppe vare af lang Varighed (Gal. I, 18. II, 2 ff., slg. Ap. G. XV).«

Saaledes syntes kun to Udveie at staae tilbage. Den ene var Antagelsen af, at Petrus ved Affattelsen af sit Brev havde betjent sig af en af Pauli Disciple, der havde modtaget Brevets Indhold og Stof fra Petrus og nu havde udført det ham af

1 Kor. 16, 20. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπῃ.

Rom. 8, 18. πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

Rom. 4, 24 — — δι' ἡμᾶς — — τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν.

Rom. 13, 1. 3. 4. πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίας ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. — — τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς — — διάζωος ἐστὶν ἐκδιζοσ εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κατὸν πράσσοντι.

1 Petr. 5, 14. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης.

1 Petr. 5, 1. ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός.

1 Petr. 1, 21 — — δι' ἡμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ (Χριστοῦ) πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

1 Petr. 2, 13. 14. ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσι — — πεμπομένοις εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν.

denne Apostel overdragne Hverv i de Udtryk og paa den Maade, hvortil han var bleven vant i Pauli Skole. Valget kunde da her falde enten paa Silvanus eller Marcus, hvilken sidste — forsaavidt under dette Navn 1 Pet. 5, 12 ikke skal forstaaes Peters virkelige Søn, men Evangelisten Marcus — vi Ap. G. XIII, 5. Coloss. IV, 10 (slg. 2 Tim. IV, 11) finde i Pauli Selskab. Dersom man ikke fandt sig beføiet til at antage en saadan — rigtignok for al historisk Understøttelse blottet — Hypothese (hvorved *Eichhorn* a. St. § 285 acquiescerede), maatte man bestemme sig for Antagelsen af, »at Petrus, da han stod i Begreb med at skrive til Christne, blandt hvilke Paulus havde reist og virket som Apostel, og hvilke han selv i sit Fangenskab ikke tabte af Øie, havde anseet det hensigtsmæssigt at tage dennes Breve navnlig til Ephesierne, til Kolossenserne og første Brev til Timotheus i Haanden og rettet sig i Behandlingsmaaden efter dem.« (Saaledes *Hug*, Einl. II, S. 540, drittelte Aufl. 1826).

Alligevel vare ikke alle Betæneligheder derved hævede. Om man end ikke antager, at Petrus har kjendt den hele Samling af paulinske Breve*), hører dog netop Affattelsen af de ovennævnte Pauli Skrifter til saa sildig en Tid (60-63 e. Chr.), at man fandt det vanskeligt at combinere Muligheden af, at de kunde være blevene læste af Petrus i Babylon, med den kirkelige Tradition om hans med Pauli samtidige Martyrdød i Rom.

Fremdeles, »hvad er egentlig Brevets Hensigt?« spurgte *de Wette* (Lehrb. § 172, 4te Aufl. 1842). »Dersom det skulde være, at Apostlen vilde give paulinske Christne den Forsikkring, at det for dem prædikede Evangelium var det sande — saaledes som flere ældre og yngre Theologer (*Guericke*, *Steiger*, *Neander*, *Credner*) have antaget — kunde man endda være tilfreds, men i det Høieste skulde det være V, 12 (»Jeg formaner og vidner, at denne er Guds sande Naade, i hvilken I staae«),

*) Et saadant Bekjendtskab bekræftes i 2det Petr. 3, 15. 16, men netop denne Angivelse er een af Grundene imod dette Brevs Ægthed.

ikke I, 25 (»Herrens Ord bliver evindeligen; og dette er det Ord, som er forkyndt for Eder«), som skulde vidne derom. Dernæst, »kunde Petrus, Hovedet for de Christne af Jødedommen, der efter Alt, hvad vi vide om ham og hans Stilling, vistnok har været en betydelig Personlighed, have skrevet et Brev, der savner en bestemt Eiendommelighed, saaledes som en saadan træder os imøde i Pauli og Johannis Skrifter? Kunde en saadan Apostel, naar han greb til Pennen, skrive et Brev i Reminiscenzer af Paulus og Jakobus*), saa at, naar man uden Forudsætning om Brevets Affattelse ved denne Apostel og med Til sidesættelse af Selvidnesbyrdet 1, 1. 5, 1 efter dets Læsning spurgte, hvo der kunde være dets Forfatter, kun vilde gjætte

*) 1 Petr. I, 6. 7.

Ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι
... λυπηθέντες ἐν ποικίλοις
πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκιμιον
ὑμῶν τῆς πίστεως εὐρεθῇ
εἰς ἔπαινον κ. τ. λ.

1 Petr. I, 24.

Διότι πᾶσα σὰρξ ὡς χορτος,
καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος
χορτου. ἐξηράνθη ὁ χορτος καὶ
τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε (Iesai.
XI, 6).

1 Petr. IV, 8.

... ὅτι ἡ ἀγάπη καλύψει πλη-
θος ἁμαρτιῶν (Prov. X, 12).

1 Petr. V, 5 f.

Ὅπου ὁ θεὸς ὑπερηγάνους ἀντιᾶσ-
σεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν
(Prov. III, 34). ταπεινώθητε
οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ
θεοῦ, ἵνα ὑμεῖς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ.
V. 9 ᾧ (Διαβόλος) ἀντιστήτε ...

Jac. I, 2.

Πᾶσαν χαρὰν ἠγγίσασθε ... ὅταν
πειρασμοῖς περιπέσῃτε ποικί-
λοις, γνώσκοντες ὅτι τὸ δοκι-
μιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατερ-
γάζεται ὑπομονήν.

Jac. I, 10 f.

... ὡς ἄνθος χορτου παρελύνσεται
... καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε.

Jac. V, 20.

... καὶ καλύψει πληθος ἁμαρ-
τιῶν.

Jac. IV, 6.

Ὁ δὲ θεὸς ὑπερηγάνους ἀντιᾶσ-
σεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.
7 ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ. ἀντίστητε
τῷ διαβόλῳ ... 10 ταπεινώθητε
ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει
ὑμᾶς.

Hvad disse Paralleler angaaer, da have de dog en ringe Betydning til at godtgjøre noget Afhængighedsforhold mellem Petri og Jakobi Brev, da de dels grunde sig paa en Benyttelse af Steder i det G. T., som enhver af de ntske Forfattere kan have gjort, uafhængig af den anden, dels indeholde de almindelige christelige Betragtninger og Formaninger, som dog ere behandlede paa særlig*Maade af enhver Apostel.

paa en Discipel af Paulus?» (slg. *de Wette*, Exeg. Hdb. z. Br. Petri, Einl. § 4).

Alligevel havde *de Wette*, i Betragtning af Brevets apostoliske Indhold og ligeoverfor Oldtidens eenstemmige Vidnesbyrd, Betænkelighed ved at frakjende første Petri Brev dets navngivne apostoliske Forfatter. Men naar han nu (Lehrb. § 173) paa den ham eiendommelige Maade erklærede, at »de Tvivlsgrunde, som udledes af Mangelen paa et bestemt personligt Forhold til de første Læsere og paa en bestemt Eiendommelighed i Lære og Fremstilling, ikke vilde finde nogen Anerkjendelse, og at den i sig selv forhadte Antagelse af en Underskydelse kun anbefalede sig saameget mindre, som den Hensigt, man her forudsatte, nemlig en Mægling mellem Paulinisme og Petrinisme, ikke fremtræder tydeligt»: — da paadrog han sig i lige Grad de bittreste Bebrejdelser fra to modsatte Sider, hvor man med langt større Bestemthed troede at kunne afgive sin Kjendelse. Hine Tvivlsgrunde — sagde de ivrige Forsvarere af den kirkelige Tradition*) — ere jo af aldeles subjektiv Art og kunne aldeles ikke komme i Betragtning imod Kirkens objektive Autoritet. Denne Tilbøielighed — blev der yttret af den nyere Kritiks Koryphæer**) — til i tvivlsomme Tilfælde at antage den overveiende Sandsynlighed paa den kirkelige Traditions Side, lammer al kritisk Forskning, da den hele Kanon beroer paa Tradition, og man kan jo saaledes ved ethvert Skrift i det N. T. gjøre gjældende, at det ikke havde villet vinde Tro paa sin apostoliske Autoritet, dersom det ikke i sin Oprindelse virkelig havde været apostolisk.

Hvad *de Wette* vilde, var at forhindre Antagelsen af et vigtigt Spørgsmaal som afgjort og sluttet enten i positiv eller negativ Retning, medens det dog ikke endnu var lykkedes i nogen af disse Henseender at gjøre tilfredsstillende Regnskab

*) S. *Guericke*, Beiträge S. 171 ff. slg. Gesamtgesch. S. 466.

**) S. *Baur*, Theol. Jahrb. 1849, S. 358 ff.

for alle de Momenter, som her maatte komme i Betragtning, og som indeholdes dels i Brevet selv dels i de historiske Forhold indenfor det Tidsrum, hvor dets Affattelse nødvendig maa falde.

Den Bauriske Skole meente, at Bebreidelsen for ikke fuldstændigen at have løst den omhandlede kritiske Opgave udelukkende traf Apologeterne; »thi den af kirkelig Tradition og dogmatiske Betæneligheder uafhængige Forskning var det ogsaa her lykkedes at trænge saaledes ind i den Tendents d. v. s. den inderste Interesse, hvorfra det omspurgte Skrift var udgaaet, at der ingen Tvivl kunde blive tilbage om, *at vi i det saakaldte 1ste Petri Brev ingenlunde besidde et Skrift fra denne Apostels Haand, men et af de mange litteraire Produkter fra det 2det Aarhundrede, hvilke gik ud paa at udjævne og neutralisere Differentpunkterne mellem Petrinske og Paulinske Christne.*«

Den Theolog, som udførligst og med størst Talent søgte at udvikle og begrunde denne Anskuelse af vort Brev, var den nylig (5te Januar 1857) pludselig ved Døden bortkaldte Tübingske Lærde, *A. Schwegeler* i hans Værk: *Das nachapostolische Zeitalter* (Tüb. 1846) 2r Br. 3s B., *Der erste Brief Petri*, S. 2-28.

Efter hvad vi i det Foregaaende have oplyst, er det den Bauriske Skoles Paastand, at der mellem Paulus og de andre Apostle har hersket en principiel Different i deres dogmatiske Standpunkt. Efter denne Forudsætning kan der naturligviis ikke være Tale om, at det saakaldte første Petri Brev skulde være forfattet enten af Petrus eller af nogen af hans umiddelbare Disciple. Da imidlertid hiin principielle Modsætning ikke har kunnet skaffe sig nogen almindelig Anerkjendelse, gaaer Schwegeler nærmere ind paa at undersøge, hvorvidt Brevet har sikre Kjendetegn paa sin Ægthed, eller hvorvidt dets Authentie kun kan fastholdes i paafaldende Modsigelse med sikre Kjendtgjerninger.

Schwegler gjentager da den allerede oftere yttrede Forundring over Manglen paa enhver bestemt udvortes Anledning,

som ligger til Grund for Brevets Affattelse og Afsendelse. »Indhold og Hensigt ere saa almindelige, at enhver anden Menighed end de, der nævnes i Hilsenen, lod sig tænke som Modtagere; de kirkelige Forhold og Tilstande, som det forudsætter, ere saa lidet eiendommelige, at det kan passe for enhver Christenhedens farefulde Tilstand i de første Aarhundreder. Om et særegent Forhold, hvori Petrus har staaet til de angivne Menigheder, og hvorved han kunde være foranlediget til sin Skrivelse, er hverken andensteds fra Noget bekjendt eller antydet i Brevet selv. De vare ham — som det synes af Alt — personligen ubekjendte. Thi hvad Kirkefædrene vide at fortælle om Apostlen Peters Reise i hine Egne, grunder sig, som et flygtigt Blik paa hine Efterretninger viser, kun paa selve 1 Petr. 1, 1 *). Ogsaa vilde det i dette Tilfælde neppe være forklarligt, at der hverken i de paulinske Breve, hvori der dog vel var givet Anledning til at berøre et saadant Forhold, findes ringeste Spor til at berøre et Ophold af Apostlen Petrus i Pauli Virkekreds, ei heller i vort Brev den fjerneste Hentydning til Petri tidligere Ophold i de lilleasiatiske Menigheder. Og ligesaa lidt som om de Menigheder, til hvilke han henvender sig, veed Forfatteren at meddele Noget om sig selv, med Undtagelse af Betegnelsen som Apostel I, 1, V, 1. Kort Brevet er hverken skrevet fra nogen individuel Stilling eller forudsætter en saadan hos sine Læsere.«

»Dette kunde vistnok ingen afgjørende Mistanke fremkalde mod Brevets Ægthed, saalænge man tænkte sig Apostlene som Kirkehoveder, der af og til eller i regelmæssige Tidsrum paa Embedsvegne lode udgaae Hyrdebreve og Cirkulairskrivelser til Provincialkirkerne og til enkelte Menigheder, uden Hensyn til, om de havde staaet i noget directe personligt Forhold til dem eller ikke. Men det er et Spørgsmaal, om denne Forudsætning passer for en saa uudviklet Tid som den apostoliske — fremfor Alt, om den finder Anvendelse paa Petrus, om hvis Skribent-

*) Slg. *Eichhorn*, Einl. III, S. 602, Anm.

virksomhed vi udenfor det foreliggende Brev aldeles ingen Andtydning have, som paa nogen Maade er paalidelig. Hertil kommer, at dette Brev er skrevet til Menigheder, som vare grundede af Paulus og hans Disciple, og som, om de end ikke udelukkende bestode af Hedningechristne, hvad Brevet forresten synes at forudsætte, dog i ethvert Tilfælde vare blandede Menigheder. Betænker man nu, at ifølge Galaterbrevet Apostolatet til Jøderne udtrykkeligen var forbeholdt Petrus, voxer Vanskeligheden og Uforklarligheden af Mangelen paa nærmere Erklæring og Oplysning om Motivet for Brevets Affattelse.«

»Hvad som dernæst vækker Betænkelighed, er Manglen paa en udpræget literair og theologisk Charakteer, en bestemt Eiendommelighed i den christelige Verdensanskuelse, en vis Selvstændighed i Lærebegreb og Læresprog, kort hine Egen-skaber, som af sig selv falde i Øinene ved de paulinske og johanneiske Skrifter«. Med Paaberaabelse af de tidligere anstillede Undersøgelser og Sammenligninger mellem Petri Brev og de paulinske Breve til Romerne, Kolossenserne og Ephesierne samt Jakobs Brev — hvorved dog Schwegler efter sin Anskuelse om Kolossenser- og Ephesierbrevenes formeentlige Affattelse i den efterapostoliske Tid kun kan tillægge Sammenligningen med Romerbrevet Vægt til at bevise dets Benyttelse af Forfatteren til Petri første Brev — fældes den Dom, »at om der end ikke kan frakjendes sidstnævnte Brev en vis Energie og blomstrende Friskhed, har det dog kun en compilerisk, en sand Individualitet manglende Character — kort en saadan, som man er berettiget til at vente af en efterapostolisk Mand af den paulinske Skole. Denne Brevets compileriske Character forraader sig ogsaa i den hele Compositions Planløshed: der savnes en indre tankemæssig Sammenhæng, en forbindende Grundidee etc. Om der ogsaa gaaer en vis Grundtone gjennem det Hele, mangler der dog en ledende Grundtanke«.

»Dersom man forresten antager Ephesier- og Kolossenserbrevene skrevne af Paulus fra Rom eller Cæsarea, da opstaaer

der Vanskelighed ved at begribe, hvorledes hine Breve saa hurtigen kunde komme til Petri Bekjendtskab, dersom hans Virkekreds skal søges i Babylon, i det fjerne Østen«.

»Skal derimod Babylon, hvad der var Kirkefædrenes Mening, være symbolsk Betegnelse paa det afgudiske Rom, og skal Brevet, hvad de fleste nyere Fortolkere ere tilbøielige til at antage, være skrevet ved den neroniske Forfølgelse, hvorledes kunde da Petrus i en Situation som den angivne undlade enhver bestemt Hentydning hertil? undlade enhver Omtale af sin Medapostel Paulus, som samtidigen var fængslet i Rom og skal der have lidt Martyrdøden? Hvorfor betjener han sig af den symbolske Stedbetegnelse (Babylon), der lyder høist unaturlig i Slutningshilsenen?«

Schwegler finder imidlertid, »at vort Brevs Relation til den *neroniske* Forfølgelse ingenlunde er saa troværdig, som den almindeligen antages«. De herhen hørende Steder II, 12. III, 13. IV, 14 passe i flere Henseender ikke til hjin Situation. Er det sandsynligt, at Forfatteren med de neroniske Rædselsscener for Øie kunde have overgivet sig til Haabet om, at Hedningene, naar de først kun lærte nøiere at kjende de Christnes gode Vandel, skulde aflade fra deres Fjendskab (II, 12. III, 2. 16) —? eller givet sine Formaninger til Lydighed mod Øvrigheden følgende Form: II, 13 *ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον· εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσι ὡς δι' αὐτοῦ πεμπτομένοις εἰς ἐκδίκησιν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν* — V. 17 *τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε* —? Vort Brev forudsætter roligere Tider end den neroniske Forfølgelsestid; vel forudsættes de Christnes Tilstand at være trykkende, at de vare udsatte for Bagvaskelse, at der blev anstillet Undersøgelser mod dem (? 3, 15); men paa den anden Side anbefales dem Iagttagelsen af borgerlige og huslige Pligter som et Hovedmiddel, hvorved de kunde begrunde sig en sikker Existents (3, 10, 13). Endelig lader det sig historisk bevise, at den neroniske Forfølgelse ikke kan være meent af Brevets For-

fatter, fordi de Christne ved hiin Leilighed bleve beskyldte for en enkelt bestemt Forbrydelse, Paasættelse af Roms Brand, de Christne i vort Brev derimod fremstilles mishandlede som Christne (*ὡς χριστιανοί*) formedelst deres Vandel overhovedet, hvilken man søgte at mistænkeliggjøre; fremdeles er det ubevisligt, at den neroniske Forfølgelse strakte sig udenfor Staden Rom«.

Istedetfor Tac. Ann. XV, 44, som saa ofte er bleven paa-beraabt som Oplysning og Commentar for de Christnes Tilstand, saaledes som denne forudsættes i første Petri Brev, finder Schwegler derimod, »at det Plinianske Brev (Plinii epp. X, 97) til Keiser Trajan (i Aaret 110 e. Chr.) kaster det klareste Lys og giver de bestemtteste Antydninger af Forhold, Tilstande og Begivenheder, som forudsættes i Petri Brev«. Her hører man den romerske Statholder forespørge, om hvorledes han skulde forholde sig ved Anklagen mod de Christne: *nomen ipsium si flagitiis careat, an flagitia cohærentia nomini puniantur* (sgl. i Petr. IV, 14 *μη τις ὑμῶν πασχέτω ὡς κακοποιός, εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ ἀσχυνέσθω*). Til de Christnes Stilling under Trajan passe de Formaninger og Trøstegrunde, som vort Brev indeholder (s. II, 13-17).«

»Ved at henføre det petrinske Brev til Tiden under eller efter den trajanske Forfølgelse, viser sig ogsaa Hilsenen *ἀσπάζεται υἱας ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτῇ καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου* (V, 13) i et andet Lys. Vanskeligheden ved at antage Petrus i eller i Nærheden af det gamle Babylon — om hvis Existents til den apostoliske Tid endog kan være Tvivl — det Besynderlige i, at Petrus skulde hilse christelige Menigheder, som synes at have været ham personligen ubekjendte, fra sin Hustru og sin Søn, forsvinder ved Antagelsen af, at Babylon er her brugt symbolsk om Rom, hvorved Brevets Forfatter har knyttet dets Affattelse til det gamle Sagn om Petri Ophold og Martyrium i Rom samt om Evangelisten Markus som hans Ledsager«.

»Over Brevets Hensigt har Forfatteren givet en saa bestemt og utvetydig Angivelse V, 12, at derom ikke kan finde nogen grundet Tvivl Sted: ved Paulineren Silvanus forsikkrer Petrus de lilleasiatiske, umiddelbart eller middelbart af Paulus grundede og i den paulinske Lære underviste Menigheder, at deres Tro, den paulinske, er den sande. *Vort Brev er saaledes simpelthen et Forsøg af en Pauliner paa at bringe Petrineres og Paulineres adskilte Retninger nærmere hinanden derved, at der er lagt Petrus i Munden et Rettroenhedsvidnesbyrd for hans Medapostel Paulus, en noget petrinsk farvet Fremstilling af det paulinske Lærebegreb.* Det første petrinske Brev frembyder saaledes det samme Phænomen, som gjentager sig med endnu mere paafaldende Forsætlighed i det vistnok meget yngre, andet petrinske Brev (s. 2 Petr. 3, 16): begge ere Anbefalingsskrivelser til Gunst for Hedningapostlen, hvilke man har ladet Hovedet for den jødechristelige Retning udstede.«

»Brevets paulinsk-apologetiske Hensigt er allerede bleven anerkjendt af mange ældre Theologer, i nyere Tid navnlig af Neander, Steiger o. A.*). Men det er et Spørgsmaal om Anerkjendelsen af denne apologetiske Hensigt lader sig forene med Anerkjendelse af Brevets Authentie, om vi i vor pauliniserede Brevskriver have den historiske Petrus for os. Og derom maa man med Rette tvivle. Naar den virkelige Petrus vilde med Alvor og Kraft redde sin Medapostels Ret og Ære imod Vranglæreres Bagvaskelser, maatte han tale ganske anderledes, træde aabent frem, med Bestemthed bestride Vranglærerne og Fredsforstyrreerne og ikke i to mod Slutningen af Brevet tilføiede Linier, uden hvilke hiin Tendents neppe vilde være kjendelig, give et hemmeligt Vink, en halv Antydning om sin apologetiske Hensigt. Endnu mere tvivlsomme blive vi, naar vi see paa Brevets dogmatiske Charakter. Det forudsætter fra sin Forfatters Side en opmærksom og bifaldende Læsning af de paulinske

*) S. de ovenfor i denne Afh. S. 101 givne Oplysninger.

Breve, det fremstiller den paulinske Lære, men i en Form, som kunde snarest finde almindelig Indgang, med Omgaaelse af det Eiendommelige, som hos Paulus vakte det største Anstød hos saamange af Datidens Christne, navnlig Jødechristne. De Spor af en begyndende hierarchisk Aand, som Forfatteren bekjæmper, men som synes at høre til en efterapostolisk Tid (V, 3 *μήδε ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων*); den dette Brev eiendommelige Lære om Christi Prædiken i Underverdenen (III, 19), der synes en i paulinske Kredse af det paulinske Princip om den christelige Frelses Universalitet uddragen og uddannet Conseqvents etc., stadfæste den Anskuelse, at dette Skrift hører med til de mange, som i Løbet af 2det Aarhundrede søgte at udjævne og neutralisere Differentpunkterne mellem Petrinske og Paulinske Christne; og det saakaldte første Petri Brev tjener saaledes til at understøtte Rigtigheden af hiin Anskuelse om en Opposition, hvori Paulus og hans Disciple stode til de andre Apostle og de jødiske Christne, og som først successivt udslettedes og ophævedes i den efterapostoliske, *katholske*, Kirke.«

Man vil ikke kunne nægte, at her har man en Fremstilling, der afrunder sig til et Hele, og man maa indrømme, at alle de Momenter ere benyttede, som kunne udfindes til Gunst for den fremsatte Hypothese om Brevets efterapostoliske Oprindelse. — Men skulde dog virkelig her de Betingelser være opfyldte, som navnlig stilles af selve den Bauriske Skole for Anerkjendelsen af en kritisk literairhistorisk Undersøgelses heldige Løsning*): findes der ingen Modsigelser, som gjøre os betænkelige ved Rigtigheden af de Forudsætninger, hvorfra her er gaaet ud? — lades ingen Huller tilbage, hvorved det Hele dog bliver mangelfuldt og holdningsløst? — er ogsaa virkelig Alt, hvad Brevet indeholder og hvad vi kunne vide fra paalidelige Kilder, blevet saaledes benyttet og opfattet, at vi ikke kunne danne os nogen mere begrundet og i sig selv harmonisk sammenhængende Fore-

*) S. Theol. Jahrb. 1856, 2 H., S. 200.

stilling om dets Charakter, Oprindelse, Anledning, Hensigt og den hele Situation af historiske Forhold, hvori det skal indføies?

Ved første Petri Brev handles der om et Skrift, hvis Anseelse som apostolisk ikke blot beroer paa en Tradition, som f. Ex. det første kanoniske Evangelium, hvis Forfatter aldeles ingen Antydning har givet om, at han var Apostlen Matthæus, eller som Hebræerbrevet, hvis Affattelse ved Apostlen Paulus man tildeels har støttet paa misforstaaede Yttringer i dette Brev, etc.; men der handles her om et Skrift, hvis *Forfatter*, dersom det ikke er Apostlen Petrus (1, 1. 5, 1), med Bevidsthed og Forsæt falskeligen har udgivet sit Værk for at være denne Apostels. Naar *de Wette* talte om »den i sig selv forhadte Antagelse af en Underskydelse« som en Hindring for, at Tvivlsgrundene om første Petri Brevs Ægthed vilde finde megen Anerkjendelse, da har han vel maattet høre meget djærve Bebreidelser af de Bourske Theologer for at have omtalt et Hensyn, som aldeles ikke kom i Betragtning, hvor der spurgtes udelukkende efter, hvad der var *sandt*; men til Grund for hiin Yttring ligger Erkjendelsen af, at med Opgivelsen af den Tillid, som man har skjænket en Forfatter, der antoges for en Apostel, men som eftervises at skulle have tillagt sig falskeligen denne Værdighed, er forbunden en Følelse af saameget større Ulyst, jo mere denne Opdagelse har middelbar eller umiddelbar Indflydelse paa flere andre Anskuelser, som ere af Vigtighed for den religiøse Overbeviisning.

Det var imidlertid ikke *de Wettes* Mening, at en saadan *Følelse* skulde have den *afgjørende* Stemme ved et Spørgsmaal af *den omhandlede* Art — han udtrykte sig jo ogsaa kun historisk om, hvorledes i Almindelighed hiin Hypothese vilde blive modtagen —; men han har tillige i hine Ord antydnet, at Modsigelsen mellem Antagelsen af første Petri Brevs Uægthed og Kirkens almindelige Tradition om dette Skrifts Affattelse ved

Apostlen Petrus er stor nok til »at vække Betæneligheder om hiin Paastands Rigtighed.«

Vel forholder det sig med dette Brev som med ethvert enkelt Skrift i det N. T.s Samling, i og for sig betragtet, at Troen paa Christendommens Sandhed og Guddommelighed ikke staaer og falder med Antagelsen af dets Ægthed eller Uægthed. Men den Tillid, hvormed vi paastaae dette, har — i det Mindste for Protestanten — dog kun sin Gyldighed under Forudsætning af, at der foruden dette eller andre Skrifter, hvis apostoliske Ægthed omtvivles eller benægtes, findes flere eller dog eet, hvis Fordring paa apostolisk eller kanonisk Anseelse kan gjælde for uafviselig. Naar man som den Baur'ske Skole ikke bliver staaende ved Tvivl og Benægtelse af dette eller hiint nytestamentiske Skrifts apostoliske Oprindelse, men masseviis henfører de nytestam. Bøgers Affattelse til langt nede i det andet christelige Aarhundrede, da bliver Sagen betænkeligere. Vel erkjende Baur og hans Disciple, som vi tidligere have oplyst, fire større Breve under Pauli Navn for ægte Værker af denne Apostel og erklærer Apokalypsen for et Skrift af Apostlen Johannes. Men da kun den Sidste, ikke den Første, hørte til den Kreds, som personligen havde kjendt og hørt Jesu Christi Ord og været Vidne til hans Gjerninger, medens han vandrede her paa Jorden, blive vi saaledes henviste til et eneste Skrift, hvis Forfatter har levet under saadanne Betingelser, som efter den almindelige Regel for Troværdigheden af historiske Kjendsgjeringers Bevidnelse pleie at ansees for de paalideligste. Nu er dette Skrift — om hvis Apostolicitet der forresten netop i Kirken har hersket stor Uenighed — paa Grund af sin prophetiske og poetiske Character ikke skikket til at give nogen klar Oplysning om de historiske Tildragelser, hvortil det i sin sidste Grund støtter sig. Ja, dersom det udelukkende er fra Apokalypsens hieroglyphiske Symboler, at vi skulle slutte os frem til de historiske Kjendsgjeringer, som ligge til Grund for Christendommen, da maa denne, langtfra at ansees for en guddom-

melig *Aabenbaring*, ansees for en Gaade, hvis Dunkelhed og Uopløselighed staaer ligefrem i Modsigelse med hiint Begreb.

Alligevel vide vi, at den Baur'ske Skole vil imod disse Bemærkninger kunne gjøre den Indsigelse, at det N. T.'s Skrifter, omendogsaa ingen af Forfatterne til disse havde været Vidne til Jesu Liv og Virksomhed, derved ikke vilde berøves deres Ret og Evne til at være Kildeskrifter for den christelige Religion, efterdi der nu engang ikke er efterladt os ældre og paa-lideligere, og at det altid ved Forskningens og Kritikens Hjælp — hvilken ikke kan undværes til Fortolkningen af det N. T.'s Skrifter, endog med Antagelsen af disses Oprindelse i Overeensstemmelse med den kirkelige Tradition — vil kunne blive muligt at vinde en rigtig Indsigt i Christendommens sande Væsen. Men ved Forsøget paa at bringe denne Mulighed til Virkelighed er det ikke lykkedes Baur og hans Disciple at komme til et Resultat, som var istand til at yde en saadan Tilfredsstillelse, hvorved Rigtigheden af deres Betragtning af det N. T.'s Oprindelse fandt sin *Stadfæstelse*. Tvertimod har netop *Totalresultatet af den Baur'ske Theologie* ved sin overveiende negative Charakter — der dog i sidste Instants atter frembyder en Modsigelse til Christendommens energiske, ved Verdenshistorien constaterede positive Resultater — vakt *Mistillid mod den kritiske Fremgangsmaade, som dannede Udgangspunktet for den*. Derfra udgaaer da en ny Opfordring til i Anledning af den af Schwegler fremsatte Hypothese om første Petri Brev at prøve, om de Grunde, der af ham ere gjorte gjældende mod dette Brevs Ægthed, virkeligen med Nødvendighed tvinge os til at opgive Troen paa samme, og om vi ved den af ham fremsatte Anskuelse om dette Brevs Oprindelse kunne bringe alle de Momenter til en harmonisk sammenhængende Forestilling, hvilke ved denne Leilighed kunne fordres at komme i Betragtning.

Muligheden af, at en saadan Underskydelse har fundet Sted, som Schwegler antager ved første Petri Brev, kan forsaavidt ikke nægtes, som der ikke alene var i den christelige Oldtid

under denne Apostels Navn udbredt forskjellige opdigtede Skrifter (*εὐαγγέλιον κατὰ Πέτρον, κήρυγμα Πέτρον, πράξεις Πέτρον, ἀποκάλυψις Πέτρον*), men vi i det saakaldte andet Petri Brev have et Exempel paa, hvorledes et Skrift, der ikke mindre bestemt end det første Petri Brev angiver sig for at være forfattet af denne Apostel, i Tidernes Løb efterhaanden vandt Anseelse som apostolisk og kanonisk Skrift, uagtet det fra den første Tid, da dets Tilværelse er bekjendt, blev omtvivlet, hvorvidt det virkelig hidrørte fra Petrus, og nutildags af den overveiende Deel af lærde Theologer frakjendes sin apostoliske Forfatter*). Men, efter hvad ovenfor er bleven oplyst (s. S. 24), danne netop den Sikkerhed og Almindelighed, hvormed første Petri Brevs Ægthed er bevidnet af den gamle Kirke, en Modsætning til Beskaffenheden af de indvortes Vidnesbyrd for andet Petri Brev, som her bliver af ikke ringe Vægt. Thi dersom den nyere Tids Kritik, som navnlig af indre Grunde har bestridt Ægtheden af det saakaldte andet Petri Brev, saaledes understøtter og stadfæster den Mistanke, der allerede i den gamle Kirke gjorde sig gjældende mod dets Ægthed, da afgiver jo med det Samme Forskjelligheden af den kirkelige Traditions Beskaffenhed med Hensyn til de to Breve i N. T.s Samling, som begge føre Apostlen Petri Navn, et Vidnesbyrd om, at den ældre Kirkes Bestemmelse af, hvilke Skrifter der vare ægte apostoliske, ikke just har været saa ganske blottet for al Kritik, som mange Theologer i nyere Tid have været tilbøielige til at antage. Omendskjønt

*) Betegnende for den Anskuelse, der er den katholske Kirke eiendommelig (skjøndt den i vore Dage finder Anklang hos mange Protestanter), er Ytringen i Dominicaneren Sixti Senensis Biblioth. sanct (1566) om dette Brev: „Si tempore Eusebii plerisque *incerta fuit sec. P. ep.*, quod nondum quicquam de ea ecclesia definierat, nunc *post ecclesie definitionem adeo certa est*, ut nullus amplius de ea dubitandi locus nisi hæreticis relinquatur.” Til saadanne Kjætttere høre da *Erasmus, Calvin, Grotius, Semler, Schmidt, Eichhorn, de Wette* (selv *Guericke* i sit Skrift: *Beyträge z. Einl. S. 175*), *Schott, Neander, Credner, Mayerhoff, Reuss, Mynster, Huther* etc.

derfor den gamle Kirkes Vidnesbyrd ikke i og for sig kan gjælde for afgjørende om Ægtheden af det N. T.s Skrifter, har hiint Vidnesbyrd dog netop ved Spørgsmaalet om første Petri Brevs Authentie en stor Betydning, og det Spørgsmaal bliver altid tilbage at løse, hvorledes det første Petri Brev kunde finde en saa almindelig Indgang og Udbredelse, skjøndt det dog — ifølge Schwegler — først er skrevet omtrent 50 Aar efter Petri Død, medens derimod det saakaldte andet Petri Brev, hvis Forfatter ifølge den samme Kritiker »virkelig lærer og skriver petrinsk«, og hvis Indhold stod i Overeensstemmelse med de Forestillinger, som vare blevne almindelige ved den Tid, da det første Gang bliver omtalt*), havde saamegen Møie med at skaffe sig Aerkjendelse.

Medens Schwegler viser den kirkelige Tradition om første Peters Brevs Ægthed for ringe Opmærksomhed, skjænker han derimod den theologiske Tradition om dette Brevs Hensigt en Tillid, som ikke tilkommer samme. Han angiver nemlig Hensigten af Brevet væsenlig at være *conciliatorisk*; det skal være et Mæglingsforsøg af en *Pauliner* til at bringe Petri og Pauli Tilhængere hinanden nærmere, et Rettroenhedsvidnesbyrd for Paulus, som er lagt Apostlen Petrus i Munden; og Schwegler

*) I sit Værk: *Die Kirche im apost. Zeitalt.*, S. 211, giver *H. W. Thiersch*, der forsvarer begge de petrinske Breves Ægthed, en Forklaring over hiint Phænomen, som turde være ligesaa betænkelig som den, hvilken de af ham bestridte Modstandere af hine Breves Authentie gjøre gjældende. Det andet Petri Brev var — ifølge Thiersch — „mehr für die Zukunft, für die Zeiten nach dem Hingang des Apostels, wie er selbst sagt 2 Petr. 1, 14. 15, als für die Gegenwart bestimmt. Er war wie ein erst lange Zeit nach dem Tode des Urhebers zu eröffnendes Testament Wir sehen, dass er in dem ältesten Kanon der Kirche, wie er im zweiten und dritten Jahrhundert war, keine Aufnahme gefunden hatte. Denn als dieser Kanon abgeschlossen wurde, war die Zeit für die allgemeine Veröffentlichung und Einführung dieses Sendschreibens noch nicht da (?). Und später, nachdem die apostolische Gewalt in der Kirche erloschen, die neue Autorität der allgemeinen Synoden aber noch nicht in Wirksamkeit getreten war, nahm man keine Zuthaten zum Kanon auf, selbst wenn man von ihrer Authentie überzeugt gewesen wäre(!).“

beraaber sig i denne Henseende paa ældre og nyere Theologer, som med Antagelse af Brevets Ægthed have skjænket den Anskuelse deres Bifald, at Brevet blandt andet havde det Øiemed, at Petrus vilde støtte Læsernes Tillid til Hedningeapostlens Lære. Herved er nu først at bemærke, at der dog altid er en væsenlig Forskjel mellem Schweglers og de af ham paaberaabte Theologers Anskuelse om vort Brevs apologetiske Hensigt. Naar man med Schwegler antager, at der har hersket en principiel Different mellem Paulus og Petrus, og at der i den apostoliske og efterapostoliske Menighed indtil langt ned i andet Aarhundrede herskede en overveiende Uvillie og Mistillid mod Paulus og den paulinske Lære, da maa det i høi Grad forekomme besynderligt, at en Falsarius skulde i den Hensigt at ville modarbeide en saadan Stemning have udgivet et Skrift under Petri Navn, som ikke tydeligere lod den sidstnævnte Apostel udtale sin Aerkjendelse af sin Medapostels Lære og Virksomhed. Her havde det været paa sin Plads, om den fingerede Petrus havde med ganske anden Bestemthed antaget sig Pauli Forsvar og i bestemte Ord afviist de mod denne Apostel udbredte Beskyldninger, — istedetfor at han nu — for at bruge Schweglers ovenfor anførte Ord — i to vedføjede Linier, uden hvilke hiin Tendents slet ikke vilde være kjendelig, har givet et hemmeligt Vink, en halv Antydning om sin apologetiske Hensigt. Man vil af 2det Petri Brev III, 15. 16 *) kunne see, hvorledes et saadant Vidnesbyrd maatte have lydt, dersom 1ste Petri Brev havde, som Schwegler mener, nærmest været et Rettroenhedsvidnesbyrd for Paulus, som var falskeligen udstedt i Petri Navn. Anderledes forholder det sig med de Theologers

*) — — — „og agter vor Herres Langmodighed for eu Frelse, ligesom og vor elskelige Broder Paulus, efter den ham givne Viisdom, haver skrevet Eder; som og i alle Brevene, naar han der taler om disse Ting, hvoriblandt der er Noget svært at forstaae, hvilket de Ukyndige og Ubefæstede forvende, ligesom ogsaa de øvrige Skrifter, til deres egen Fordærvelse.“

Anskuelse, som med Antagelsen af Brevets Ægthed forbinde Antagelsen af dets apologetiske Hensigt; thi efter den af disse Theologer antagne Forudsætning om, at der væsenligen herskede Overeensstemmelse mellem Apostlene Petrus og Paulus, var det tilstrækkeligt, at Brevet ved sit didactiske Indhold bekræftede Apostlenes indbyrdes Enighed, og at den Læserne givne Forsikkring om, at den Lære, som var dem forkyndt (I, 12. 25), og den Naadestilstand, hvori de befandt sig (V; 12), var sand og guddommelig, blev fremsat i de almindeligste Udtryk.

Men nu har Schwegler desuden tilegnet sig et meget væsenligt Resultat, som ved omhyggelige Bearbejdelser af den bibelske Theologie i nyere Tid er draget for Lyset, nemlig at den i første Petri Brev indeholdte Lære ingenlunde er den eiendommelige Paulinisme, at den paulinske Retfærdighedslære i sin eiendommelige Form ikke er udviklet i dette Brev, at *τὰ κατὰ ἔργα, ἡ ἀγαθὴ ἀναστοιχῆ, ἡ ἀγάπη, τὸ ἀγαθοποιεῖν* etc. betones med særegent Eftertryk, at *ἡ ἐλπίς* her indtager en Betydning som *ἡ πίσυς* hos Paulus etc. Alt dette taler imod, at en *Pauliner* — saaledes som Schwegler vil — skulde have forfattet det omhandlede Brev, og peger hen paa en Forfatter, der, hvis det ikke er Petrus, dog maa have været en Petriner. Hvad var der nu vundet til at fjerne Uvillien og Mistilliden mod Paulus og hans Lære, dersom en saadan Stemning existerede blandt de lilleasiatiske Christne i den Udstrækning og med den Heftighed, som Schwegler og hans theologiske Venner antage, derved at der udbredtes et Skrift under Apostlen Petri Navn, hvori der ingen af de Lærdomme fandtes, som fornemmeligen havde givet Anledning til ugunstig Bedømmelse af Pauli Lære og Virksomhed?

*) Man kan forresten ikke med *Schwegler* a. St. S. 25 og *de Wette* (Einl. § 172) sige, at *δικαιοσύνη* og *δικαιοῦσθαι* ere Ord, som mangle her; thi det første Ord forekommer 2, 24 og 3, 14, men vistnok forekommer det ikke hos Petrus i den paulinske Betydning.

Men, naar saaledes dog *de Wette* baade imod Schwegler og flere andre Theologer synes at beholde Ret deri, at en bestemt Hensigt og Anledning ikke med Sikkerhed lader sig paa-pege i Brevet; naar det har sin Rigtighed, at der ikke opdages nogen individuel Stilling, hvorfra dette er udgaaet, eller nogen eiendommelig Tilstand, hvori dets Modtagere befandt sig fremfor andre Christne i hine Tider, da den nye Religion under Modsigelse og Kamp udbredte sig i Verden — er dette da ikke tilstrækkeligt til at vække Mistanke om, hvorvidt virkelig en Apostel som Petrus, om hvis Skribentvirksomhed vi ellers ingen sikre Underretninger besidde, skulde have skrevet et saadant Brev til Menigheder, til hvilke han ikke stod i noget personligt Forhold, og for hvilke Omsorgen nærmest var betroet Hedning-apostlen Paulus? Schwegler ytrer sig dog selv tvivlende om Vægten af denne Tvivlsgrund, der allerede tidligere er bleven fremsat, og til hvilken derfor ogsaa *Schleiermacher* i sin *Einl. in N. T.*, S. 404, har taget Hensyn. Den sidstnævnte Theolog bemærker i denne Anledning: »Almindeligheden af Brevets Indhold forekommer mig ikke at være nogen betydelig Indvending mod Brevets Ægthed. Da Petrus ikke havde særegen Forbindelse med de Christne i hine Egne, og da Een af hans Omgivelser stod i Begreb med at bereise disse, kunde Apostlen vel gjerne have havt den Hensigt at tilskrive hine Christne nogle kjærlige og apostoliske Formaninger, men som derfor ogsaa maatte holde sig i det Almindelige«. I disse faa Ord er der sagt, hvad der overhovedet kunde siges ved en Leilighed, hvor den fremsatte Tvivlsgrund har sin Styrke i en Forudsætning, som er blottet for tilstrækkelig Begrundelse. Man skulde nemlig troe, at vi ellers i Almindelighed havde om det N. T.s og overhovedet om alle Oldtidsskrifter slige speciellere Oplysninger, der lod det være paafaldende, naar man i enkelte Tilfælde fandt sig i Forlegenhed med at finde saadanne.

Paa lignende ubegrundet Forudsætning beroer ogsaa den Vanskelighed, man har tundet ved at forbinde Brevets Ægthed

med de almindelige Traditioner om Petri Skjæbne og Opholdssted. Medens man ved andre Leiligheder har gjort sig Umage for at vise, hvor afvigende, ubegrundede og tildeels modsigende de Gamles Efterretninger ere om denne Apostels sildigere Historie*), efterviser man ved Spørgsmaalet om Petri Brev snart i apologetisk**) snart i polemisk Henseende de Steder og de Forhold, hvori Petrus ved dets Affattelse skal have befundet sig, som om man havde en sikker og paalidelig Kundskab derom. Forøvrigt ere dog atter de Angivelser, som vi finde hos Kirkefædrene om Petri Reiser og Martyrdød, af saa løs og ubestemt Art, at man ved Anvendelse af den samme Skarpsindighed, som man har skjænket Combinationer af den Slags Efterretninger i saa mange andre Tilfælde, nok kunde være istand til at finde Udvei saavel for Petri Ophold deels i Babylon, deels i Rom, og for Udbredelsen af paulinske Breve, saa at disse eller dog enkelte af dem kunde være komne til Petri Bekjendtskab.

Naar man maa give Schwegler Ret i, at der ere adskillige Betænkeligheder mod den af de fleste Theologer billigede Anskuelse, at den Forfølgelse, hvortil der i Brevet er taget Hensyn, skulde være den Neroniske, da er den af ham selv fremsatte Hypothese om Brevets Affattelse under Trajan underkastet lignende Indvendinger, navnlig at i Forfølgelsen under den sidstnævnte Keiser bleve de Christne *formeligen anklagede for Øvrigheden og straffede med Døden*, hvortil der i vort Brev ingen Antydning findes***).

Nøiere Oplysning og udførligere Gjendrivelse af Enkeltheder i *Schweglers* Betragtning af Petri første Brev vil man kunne

*) „Die Geschichte der spätern Schicksale des Apostels Petrus ist durch so viele abenteuerliche Sagen entstellt, dass sie überhaupt ungewiss geworden ist.“ *Reuss, Gesch. d. N. T.* § 150.

**) *S. Thiersch*, Die ap. Kirche, S. 203 ff.

***) *Ἐτοιμοὶ δὲ αἰεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος* κ. τ. λ. 1 Petr. III, 16 — kan kun ved vilkaarlig Indskrænkning forstaaes om Forhør for Retten.

finde i de to nyeste Commentarer til dette, den ene af *J. E. Huther* (XIIte Afdeling af Meyers Kritisch exeget. Kommentar über das N. T., Göttingen 1852), den anden af *Brückner* (i hans Bearbejdelse af de Wettes Exeget. Hdb. III. B. 1 Th. Leipzig 1853).*)

To Momenter synes dog endnu stedse at trykke den fulde Overbeviisning om Petribrevets Ægthed: 1) Manglen af selvstændigt og eiendommeligt Lærebegreb; 2) Ligheden mellem dette Brev og de paulinske Breve, der syntes at forudsætte, at Forfatteren til hiint har læst og benyttet disse. I begge disse Henseender svarede ikke Brevet til de almindelige Forestillinger om et Skrift fra en Apostel som Petrus. Hvad imidlertid det første Punkt angaaer, da grunder sig Forventningen om, at Petrus skulde have udmærket sig ved en Eiendommelighed, som maatte have udpræget sig mere fremtrædende og afgjørende i et Skrift fra hans Haand, paa en Forestilling, som ingen Begrundelse har i det, som vi kjende til denne Apostel fra det N. T.s Oplysninger derom. Peters Eiendommelighed som Personlighed og Charakter var aldeles praktisk, bestod i Styrken

*) Kun vil jeg med Hensyn til to i den ovenfor givne Fremstilling af Schwegler berørte Punkter, nemlig 1) den formeentlige Polemik mod en hierarchisk Aand, hvoraf Schwegler vil have fundet Spor i V, 3, og 2) Læren om Christi Prædiken for „Aanderne i Fængsel etc. III, 19—22”, hvori Schwegler finder en af det paulinske Princip om Frelsens Universalitet udledt Conseqvents, bemærke (med *Reuss*, *Gesch.* § 149) ad 1): *κλήρος* er i den *efterapostolske* Tid Alt snarere end *Lægfolk*, slg. desuden 2 Cor. 1, 24, hvor der staaer bogstaveligt noget Lignende; og (med *Schleiermacher*, *Einl.* S. 406) ad 2): Stedet III, 19. 22 er aabenbart Noget, som ikke var gaaet over i de Christnes almindelige offentlige Lære, ligesom det endnu stedse for os viser sig som noget Fremmed i de nytestamentlige Forestillinger. Men Enhver, der forsøgte paa at undskyde et Brev, hvilket han vilde forskaffe Anseelse som apostolisk, vilde allerede instinctmæssig vogte sig for at forlade det almindelig Bekjendte og komme ind paa Noget, der ved det Nye og Usædvanlige kunde give Anledning til Spørgsmaal og en dybere Undersøgelse, som kunde blive hans Forhavende til Skade. Dette Sted er derfor ikke nogen uvigtig Hindring for Antagelsen af, at en Sildigere, som havde sat sig ind i Apostlens Stilling, skulde have underskudt Brevet.

af hans Følelse og Hengivenhed for Jesus og hans Sag, men ikke i Originaliteten af hans Anskuelse om Christi Person og Værk, ligesaa lidt som i en logisk Consequents i theoretisk Erkjendelse. Ved stedse fortsat grundigere og dybere Undersøgelse af Brevets didactiske Indhold — hvortil blandt Andre *E. Th. Mayerhoff* allerede havde leveret gode Bidrag i sit Skrift: »Historisch-critische Einleitung in die petrinischen Schriften, Hamburg 1835«, og som bleve fortsatte af *Huther*, *Brückner*, foruden af *Lechler*, *Schmid* o. a. Theologer, hvis Forskning og Fremstilling af det N. T.s bibelske Theologie vi ovenfor have omtalt — er det dernæst blevet godtgjort, hvorledes der dog hverken savnes i Petri Brev en vis Plan, Sammenhæng og ledende Grundtanke, ei heller en bestemt Charakter og Eiendommelighed, saaledes som man oftere har angivet, men at, hvad navnlig sidstnævnte Moment angaaer, Eiendommeligheden — foruden en nærmere Tilslutning til det Gl. Test. (slg. *Lechler* S. 116 ff., *Schmid* S. 154 ff., *Huther* S. 20 ff., *Brückner* etc.) — her netop bestaaer i den formidlende Stilling, som Brevets Forfatter indtager mellem Partierne i den ældste Kirke — i Henseelsen af de enkelte Formaninger til det faste paa Christus grundede Haab*) om en salig Fremtid — i en Stil og Udtryksmaade, hvis Særegenhed kun var bleven overseet ved udelukkende at fæste Opmærksomheden paa visse formeentlige Paralleler i Pauli og Jakobi Breve, som dog ved nærmere Betragtning af den Forbindelse og Sammenhæng, hvori de findes i de forskjellige Skrifter, tabe den dem tillagte Betydning.

Men idet man dog i Almindelighed var tilbøielig til at henhøre Brevets Affattelse til den sildigere Tid af Neros Regjering — *Mayerhoff* (a. St. S. 134) »tidligst til Aaret 65 e. Chr.« — blev altid Muligheden tilbage af hiin Afhængighed af Paulus,

*) Ikke med Urette er Petrus bleven kaldt *Haabets* Apostel (ligesom Paulus *Troens* og Johannes *Kjærlighedens*), s. 1, 3. III, 5. 15. Af Petrus er Christendommen opfattet som Opfyldelse af det G. T.s Prophetie i sammes omfattende Betydning. Slg. *Schmid* a. St. II, 154 ff.

hvilken havde vakt saameget Anstød, og som blandt Andre Mayerhoff vel havde bestridt, men uden at kunne finde Medhold selv hos Theologer*), som iøvrigt deelte hans Mening om Petribrevets Ægthed.

Derimod vilde vistnok enhver Mistanke, som kunde reises fra hiin Side imod Brevets Ægthed, bortfalde, dersom det lod sig godtgjøre, at dette Skrift hidrørte fra en Tid, hvor det endnu ikke havde været muligt for dets Forfatter at benytte de omhandlede paulinske Breve, fordi disse dengang ikke vare skrevne. Dette har en Theolog forsøgt, som i den allernyeste Tid har gjort Petri Brev til Gjenstand for en udførlig Undersøgelse, nemlig *Bernhard Weiss* i sit Værk: »*Der Petrinische Lehrbegriff*, Berlin 1855«. Ligesom han hører til de Theologer, der have forsøgt at hævde Affattelsen af Jakobi Brev til saa tidligt et Tidspunkt, at den deri indeholdte formeentlige Polemik mod den paulinske Retfærdiggjørelseslære maatte af sig selv bortfalde (s. Overs. 1856, S. 195), saaledes har han ogsaa gjort sig Umage for at vise, hvorledes ikke blot Affattelsen af første Petri Brev hører til en Tid, da de paulinske Breve — med Undtagelse af Brevene til Thessalonicenserne — ikke eksisterede, men ogsaa hvorledes det i Petri Brev indeholdte Lærebegreb maa betragtes som det tidligere, endnu uudviklede, hvoraf det paulinske og johanneiske Lærebegreb først er et videre og fyldigere Udtryk.

Weiss har ikke behandlet det petrinske Lærebegreb efter et dogmatisk Systems abstracte Schematisme, men udkastet Dispositionen til sin Fremstilling efter følgende fire Synspunkter: 1) Petrus, Haabets Apostel; 2) Petrus, Omskjærelsens Apostel; 3) Petrus, Jesu Christi Apostel; 4) Petrus, den Medældste, og har endelig i et femte Afsnit, med Overskrift: Petrus og Paulus, behandlet det ovenomtalte Forhold mellem disse Apostles Skrif-

*) Saaledes *Bleek* i Recens. over Mayerhoffs Skrift i Theol. Stud. u. Kr. 1836, S. 1065.

ter. Hans Værk frembyder i flere Henseender den Interesse og Nytte, som velskrevne Monographier altid forskaffe, om man endog ikke finder den Opgave tilfredsstillende løst, som Forfatteren egentlig har foresat sig. Men med al Anerkjendelse af dette Arbeides i flere Henseender roesværdige Egenskaber lader det sig ikke nægte, at netop med Hensyn til de to Punkter, hvorved det skulde bringe Undersøgelsen om Petri Brev videre, har Forfatteren indviklet sig i nye Vanskeligheder, som kun opholde istedetfor at fremme en afgjørende Løsning.

Weiss stemmer overeens med Schwegler i Forkastelsen af den i nyere Tid almindelige Mening om Brevets Affattelse under den neroniske Forfølgelse. Men naar Schwegler har troet at opdage Kjendetegn, som vidne om, at Brevet forudsætter saa sildig en Forfølgelsestid som den trajanske, finder Weiss, at »for Brevets Læsere ere Lidelser og Forfølgelser endnu noget Nyt og Uvant, saa at Apostlen udtrykkeligen maa erindre dem om, at de ikke skulle forundre sig derover, da de høre med til en sand Christendiscipels Væsen og deles af alle Christne (IV, 12. 13. V, 9)«. Paa den anden Side »er ogsaa for Hedningene de Christnes Løsrivelse fra det hidtil førte lastefulde Levnet endnu noget Nyt, som forundrer dem (4, 4) og ægger deres Uvillie. Apostlen gjentager endog det naive Haab, at Hedningene, naar de først lærte nøiere at kjende de Christnes Vandel, vilde aflade fra deres Fjendskab (II, 12. III, 2, 16), som dog meest beroede paa Uvidenhed (II, 15). Af Apostlens Formaning til de Ældste og til *πρωτοεργοι* (V, 1. 5) troer Weiss at kunne slutte til en Meningsforfatning af samme Art, som den jerusalemske før Diaconatets Indførelse (s. Ap. G. V, 6. 10). Saaledes blive vi — ifølge Weiss — ved den Anskuelse, som vi vinde af 1ste Brev om de christelige Menigheders Tilstand i Lille-Asien, henviste til den første Tid af deres Bestaaen. Petrus — hedder det endvidere — har vel ikke selv grundlagt de Menigheder, til hvilke han skriver (I, 12, og Betegnelsen »Medældste« (*συμπροεβύτερος*) V, 1 viser navnlig ikke hen til nogen grund-

læggende Virksomhed); men han har formodentlig, efterdi han skriver til dem uden videre at motivere dette, dog besøgt dem og traadt i et aandeligt Hyrdeforhold til dem, omendskjønt hvad Kirkefædrene berette om Petri Virksomhed og Reiser i Lille-Asien, nødvendigen maa vække Mistanke om, at de kun have sluttet sig frem til deres Efterretninger fra Hilsenen i Brevet selv I, 1. Denne Reise kan passende henlægges til Tiden mellem Ap. G. XII, 17 (da Petrus efter Løsladelsen fra sit Fangenskab under Herodes Agrippa I »drog til et andet Sted«, ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον) og Ap. XV, 7, da han efter et Tidsrum af 6-7 Aar atter optræder i Jerusalem paa Apostelconventet. Da Brevet ganske tier om det Spørgsmaal, som vakte saa stor Bevægelse i den apostoliske Kirke, hvorvidt de Christne skulde iagttage Moseloven eller ikke, maa dets Affattelse sættes til en Tid, da det jødechristelige Element endnu var det overveiende i de Menigheder, til hvilke det er skrevet, saa at, omendskjønt der rimeligviis iblandt Brevets Læsere ogsaa fandtes Christne af Hedenskabet, disse dog kun havde en underordnet og forsvindende Betydning (S. 115. 157. 362 ff.). Men saa tidligt som *Baronius*, *Hugo Grotius*, *Pearson* o. A. have antaget — A. 45 — kan Brevet dog ikke heller være skrevet, da vi 1 Petr. V, 12 finde Silvanus i Petri Selskab. Det er nemlig meer end sandsynligt, at denne Silvanus er identisk med Pauli Ledsager Silas Ap. G. XV, 22. 32. 40 XVI, 29-XVIII, 5 (der forekommer under Navnet Silvanus i de paulinske Breve, see 1 Thess. I, 1, 1. 2 Cor. I, 19), men da denne endnu i Aaret 53 og 54 befandt sig hos Paulus i Corinth, forhindres vi fra at ansætte Affattelsen af 1 Petr. Brev til et tidligere Tidspunkt. Brevet skal iøvrigt være skrevet fra det egentlige Babylon; den »Medudvalgte« er den christne Menighed sammesteds, men Markus formodentlig Petri virkelige Søn, ikke Evangelisten af dette Navn.

Man vil heraf i Forbindelse med hvad ovenfor er blevet meddeelt af de tidligere Forhandlinger om Petri Brev kunne

slutte, hvorvidt og hvorledes *Weiss* har benyttet sine Forgjængerens Undersøgelser. Paa Grund af det Ubekjendtskab, hvori vi befinde os med Hensyn til saamange Punkter af den ældste Christenheds Historie, og de utydelige Antydninger, som vort Brev indeholder, kan der i og for sig ikke nægtes *Weiss's* Anskuelse om en saa tidlig Affattelsestid samme eller dog lignende Gyldighed, som indrømmes andre Hypotheser, der henhøre Brevet til en sildigere Tid. Dog vil det ved hiin Indskrænkning tillige indsees, at den tidlige Affattelsestid, som skulde udelukke Muligheden af, at Forf. til Petri Brev havde kjendt og benyttet de paulinske Breve, kun selv er en Mulighed, en Hypothese, hvis Rigtighed navnlig beroer paa, om der ikke findes Modsigelse i de omhandlede nytestamentiske Skrifers indbyrdes Forhold. Men nu har desuden *Weiss* i sin Bestræbelse for at hævde det angivne Tidspunkt for Affattelsen af Brevet indladt sig paa endeel andre problematiske Forestillinger og Paastande. Ifølge *Weiss* skal nemlig Petrus »paa Grund af Evangeliets saa heldige Udbredelse blandt Hedningene vistnok have anerkjendt *Hedningemissionen* i dens factiske Berettigelse, men, da han dog altid fandt den i Mødsigelse med sin Grundanskuelse om *Jødernes* oprindelige Eneberettigelse til Deeltagelse i den messianske Frelse, aldrig ganske have fundet sig tilrette i dette Anliggende. Ikke egentlig af indre forandret Overbeviisning, men kun paa et udtrykkeligt Vink af Gud *i et bestemt Tilfælde* (Cornelii Omvendelse) skal han have antaget den friere Praxis i Omgang med Hedningechristne, og deraf lader det sig da ogsaa forklare, at han i Antiochien (Gal. II) saa let blev den utro igjen. Om Petrus senere har gjenembrudt Skranken for denne sin Anskuelse, lader sig vel formode, men ikke paastaae med Vished, da det første Petri Brev endnu ganske gaaer ud fra Forudsætningen om *Jødernes* oprindelige Eneberettigelse i Christenmenigheder, hvori Hedningene kun kunde gaae op som et forsvindende Element«.

Men imod denne Weiss's Anskuelse taler dog saavel Apostelhistorien, saafremt man ikke vil opgive Historiciteten af Petri Tale paa Apostelconventet (Act. XV), som Pauli bestemte Erklæring i Gal. II, 13. 14, at Petrus kun af »Frygt og Hykleri« opgav den af ham tidligere viste friere Praxis i Omgang med Hedningene. Vi have allerede tidligere i denne Afhandling *) efterviist, hvorledes Pauli Argumentation og Petri Taushed forudsætter, at Petrus har fundet Pauli Dadel begrundet og følgerigen ikke har kunnet vedblive i sin indskrænkede Anskuelse om Jødernes Eneberettigelse til Deeltagelse i Messiariget. Naar Partivæsenet i Corinth forudsætter, at det jødechristelige Parti sammesteds beraabte sig paa Petri Autoritet ligeoverfor Paulus, da lader sig vel deraf slutte til en forskjellig Fremstillings- og Udviklingsmaade i Petri og Pauli Missionsvirksomhed (f. Ex. at Petrus nærmere knyttede sin Læreudvikling til det G. T.); men vi see tillige, at Paulus selv ikke anerkjender nogen Modsætning eller Modsigelse mellem sig og Petrus.

Ved sin ovennævnte Udvikling har Weiss — besynderligt nok — tilegnet sig saameget af Bours Anskuelser, at det falder denne Theolog**) let at eftervise, hvilken i sig selv uværdig Forestilling Weiss — efter dennes egne Forudsætninger om den historiske Paalidelighed af Ap. G. — kommer til at give om Apostlen Petrus, naar han taler om »den ydmyge Inconseqvents, hvormed Petrus, trods sin egen Overbeviisning om Jødechristenheden som Messiarigets egentlige Substants, dog skal have bøiet sig for Guds i Kjendsgjerninger aabenbarede Villie om Hedningenes Ligeberettigelse«. ***)

*) See *Oversigt* f. 1855, S. 273 f.

***) I en Artikel i *Theol. Jahrb.* 1856, 2s H.: *Der erste Petrinische Brief, mit besonderer Beziehung auf das Werk: Der petrinische Lehrbegriff, von Lic. Dr. B. Weiss.*

***), „Die demüthige Inconsequenz wäre, nachdem Gott durch solche That-sachen geredet und die Apostel diese Thatensprache wohl verstanden hatten, nichts anders gewesen als der beschränkte Eigensinn und Eigen-

Hovedsagen bliver dog derfor altid, om Weiss rigtigt har oplyst Forholdet mellem Petri Brev og de paulinske Breve. Medens Mayerhoff deels benægtede den Lighed, som man havde villet finde mellem disse, deels fremstillede den begrundet i andre Omstændigheder end deri, at den ene Apostel skulde have benyttet den andens skriftlige Arbejder, indrømmer derimod Weiss, at Ligheden navnlig mellem Petri Brev paa den ene Side, Romer- og Ephesierbrevet paa den anden Side virkelig fordrer til sin Forklaring en Benyttelse fra den ene apostoliske Forfatters Side af den andens Skrifter; men — lige mod den sædvanlige Antagelse — paastaar Weiss, *at ikke Petrus har benyttet de paulinske Breve* — hvilket desuden under Forudsætningen af Petribrevets Affattelse i Aaret 54 var umuligt — *men at derimod Paulus har benyttet sin ældre Medapostels Skrivelse ved Affattelsen af Brevene til Romerne og Ephesierne.* »Thi til disse Breve indskrænker sig dog den egentlige karakteristiske Overensstemmelse; men her have vi ogsaa ikke blot enkelte Tanker, Vendinger og Udtryk, der stemme overeens med hinanden, men det er større Tankerækker og frappante Enkeltheder i Udtrykket, hvis Lighed ikke kan føres tilbage til de almindelige Grunde, hvoraf man har villet udlede dem, uden at antage den ene apostoliske Forfatters Afhængighed af den andens Skrifter« (Weiss S. 462).

Nu er det dog, naar man med Weiss antager, at de karakteristiske Paralleler kun findes i de ovennævnte apostoliske Breve, allerede i sig selv usandsynligt, at Paulus, om hvis Rigdom paa Tanker og om hvis Færdighed i at give dem Form og Udtryk det Nye Testamente indeholder saa mange og saa udførlige Vidnesbyrd, skulde i de omtalte af sine Breve, hvor han

wille eines Menschen, welcher um nur kein Stück seines alten Adam aufgeben zu müssen, lieber an den Vorurtheilen seines fleischlichen Sinnes hangen bleibt, als dass er durch die von Gott geoffenbarte Wahrheit sich belehren und auf den rechten Weg weissen lässt" (Baur, a. St. S. 206).

afhandler Gjenstande af den høieste Betydning og videste Omfang, have havt Anledning og Opfordring til at anbringe et Par Reminiscentser af Petri Brev, medens det er langt rimeligere, at en Apostel, hvis Skribentvirksomhed, saavidt man ikke vil beraabe sig paa aldeles upaalidelige Vidnesbyrd, indskrænkede sig til eet eller høist to Breve, har, da han stod i Begreb med det for ham uvante Foretagende, at skrive til christne Menigheder udenfor Palæstina, taget Hensyn til Breve, hvilke allerede tidligere vare skrevne af en anden Apostel, der paa Grund af sin eiendommelige Stilling og Virksomhed havde et nøiere Bekjendtskab med disse Christnes Forhold og Vilkaar*). Ved Mænd, der havde hørt til Pauli Ledsagere og senere befandt sig blandt Petri Omgivelser — f. Ex. Markus, Silvanus — kunde den sidstnævnte Apostel have erholdt hine Breve meddeelte. »Betænke vi« — har allerede *Schleiermacher* (Einl. S. 403) bemærket — »hvormegen Andeel Paulus havde i Christendommens Udbredelse til overveiede helleniske Menigheder, hvorledes hans Breve sandsynligviis vare det første skriftlige Græsk af christeligt Indhold, hvorledes der fra de af ham stiftede Menigheder stedse dannede sig flere, maae vi vel antage, at han havde en stor Indflydelse paa Dannelsen af det græske Sprog for christelige Gjenstande, og at de, som senere traadte i hans Fodspor, vanskeligen kunde fjerne sig langt fra det Idiom, som paa denne Maade dannede sig; det kom kun an paa, hvorvidt Ideekredsen var beslægtet.«

Men endelig, naar Weiss nu inddrager sig paa en nøiere Efterviisning af, hvorledes Behandlingen og Udtrykket i de paulinske Breve paa vedkommende Steder nødvendig forudsætter Benyttelsen af Petri Brev, og hvorledes det petrinske Lærebegreb er det endnu uudviklede, ufuldkomnere Udtryk for det paulinske, da hviler dog Bevisets Kraft paa den Forudsætning,

*) Dette antage — ligesom tidligere *Hug*, see ovenfor S. 105 — ogsaa *Thiersch*, *Die ap. K. S.* 205, *Huther a. St. S.* 20 etc.

at den kortere og ufuldstændigere Udvikling maa antages at have gaaet forud for den udførligere og bestemtere; — en Forudsætning, der ikke er sikkrere, end den modsatte, at det omvendte Forhold maa antages for det rigtige. At der i Petri Brev findes i Henseende til Læreindhold en Mangel paa den Bestemthed og Udvikling, som findes f. Ex. hos Paulus og Johannes, indrømmes fra alle Sider; men hvad Weiss betragter som Kjendetegn paa en tidligere Læreudviklings Ufuldstændighed og Ubestemthed, kan med lige Ret af Andre ansees for at have sin Grund i, at Brevet tilhører en sildigere Tid og en Retning, hvor man bestræbte sig for at holde sig blot til det Almindelige, Uomtvelige, det i og for sig Vigtige og Nødvendige, hvorom alle Partier og Anskuelser maatte enes.*)

Man vil kunne antage Muligheder af det Sidste, uden at man derfor med Baur behøver at opgive Petribrevets Ægthed, men man maa give sidstnævnte Theolog Ret i, at Weiss's Beviisførelse for det af ham antagne Forhold mellem Parallelerne i Petribrevet og de paulinske Breve staaer trods sin Subtilitet i omvendt Forhold til de energiske Forsikringer, hvormed Weiss ledsager samme.**)

*) „Il nous sera permis de penser, que l'apôtre (Petrus) voulait contribuer pour sa part à faire cesser la fermentation et l'ardeur polémique des esprits dans les églises de l'Asie mineure; il voulait montrer que l'Évangile et l'Évangile de Paul, de cet apôtre, qu'on y repudiait comme l'ennemi de la loi, offrait une nourriture suffisante aux âmes, pour qu'on n'eût pas besoin de se préoccuper de certaines questions en litige. *Reuss, Histoire de la theol. chrét. au siècle apostolique* II. p. 586.

***) Die Abhängigkeit der petrinischen Stelle (1 Petr. II, 8—12 slg. XII, 14—19) ist eine reine Unmöglichkeit; — wenn nicht der unglaublichste Zufall gewaltet haben soll, so muss die paulinische Stelle aus der Erinnerung an die petrinische geschrieben seyn" (S. 416) — „Ueber die Ursprünglichkeit der petrinischen Stelle kann kaum mehr ein Zweifel übrig bleiben (1 Petr. II, 13, 14, slg. Rom. XIII, 1—6). Nach allen Anzeigen ist es gerade zu unmöglich, dass Petrus die paulinische benutzt hat" (S. 418). „Wir meinen auf's Evidenteste nachgewiesen zu haben, dass, die Abhängigkeit einer der beiden Stellen zugestanden, die Ursprünglichkeit nur auf Seiten des Petrus seyn kann" (S. 420.)

ind i denne Undersøgelse, men det kan ogsaa være tilstrækkeligt blot at gjøre opmærksom paa, hvorledes der i Petri Brev findes Steder, som uden Oplysning fra de paulinske Skrifter vilde i det Mindste for os være uforstaaelige. Et saadant Sted er 1 Petr. IV, 1. 2. *Χριστοῦ οὖν παθόντιος [ὑπὲρ ἡμῶν] σαρκὶ καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπλίσασθε, οὗ ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ πέπανται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιωῆσαι χροῖον.* Hvorledes er det muligt her at vinde en klar og sammenhængende Mening, uden ved at udfylde de umotiverede Sætninger ved den paulinske Anskuelse om Christi Død, der tilegnes af den Troende, saaledes som dette navnlig er udviklet i Rom. VI, hvor vi i V. 7 *ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαιώται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας* med det foregaaende: *τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ* finde Nøglen til Forstaaelsen af de dunkle Ord hos Petrus. Et andet Sted er Petr. II, 16 *ὡς ἐλευθεροί, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν ἀλλ' ὡς θεοῦ δοῦλοι.* Her kan ikke være Tanke om Frihed i anden Forstand end den, hvori Paulus bruger Ordet, Friheden for Loven, thi kun en saadan kunde benyttes til Skjul og Paaskud for en ugudelig og usædelig Tøilesløshed; og det er den samme Formaning, som vi finde Gal. 5, 13: *Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῆς σαρκὶ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις.*

Paa Grund af disse og lignende Steder paastaaer Baur, at ikke Paulus har benyttet Petribrevet, men at dettes Forfattere har benyttet paulinske Breve. Alligevel lader sig dog herimod bemærke, at skjønndt Formler og Udtryk i det petrinske Brev vistnok fordre, at den paulinske Læreudvikling maa have været

I Anliggender af saa problematisk Art, som det omhandlede selv fra Forfatterens Standpunkt er, gjør et saadant Sprog den Sagkyndige kun mistænkelig mod Forfatterens Tillid og Rigtigheden af hans egen Paastand.

bekjendt saavel for Brevets Forfatter som for dets Modtagere, behøver dette Bekjendtskab ikke udelukkende at udledes fra de paulinske *Skrifter*. Disse kunne for os være nødvendige til at forstaae Petri Brev, men vare det ikke for dettes første Læsere, som tildeels ved mundtlig Underviisning af Apostlen Paulus og dennes Disciple vare blevne omvendte til Christendommen. Ligeledes kunde Petribrevets Forfatter ad anden Vei end netop ved Benyttelse af Pauli Breve være bleven fortrolig med denne Apostels Anskuelse. Jo mere man overhovedet fordyber sig i Undersøgelsen om Forholdet mellem Petri Brev og de paulinske Breve, og jo nøiere man gjør sig bekjendt med de Grunde, hvormed man i den nyeste Tid fra de forskjellige Sider understøtter de modsatte Paastande om dette Forholds Beskaffenhed, desto mere føres man tilbage til fornyet Overveielse af, om man ikke ved Hjælp af de Oplysninger, som det *Nye Testamente*, den *almindelige* kirkelige *Tradition*, Christendommens deels ved litteraire Monumenter *stadfæstede*, deels ved *sund* Pragmatisme *formodede* Udviklingsgang frembyde, vil være istand til at finde en simplere Løsning for Spørgsmaalet om Petribrevets Oprindelse og Stilling til de paulinske Skrifter end ved de Hypotheser, som i deres stærkeste Modsætning repræsenteres i Schweglers og Weiss's Fremstillinger.

Allerede *Eichhorn* (Einl. III. S. 614) gjorde den Bemærkning, som vil paatrænge sig enhver uhildet Læser af de omhandlede petrinske og paulinske Skrifter, at Petri Brev, langt fra at ligne en Compilation af adspredte paulinske Steder, gjør Indtrykket af en fri Composition, hvis Forfatter har gjort de i hans Skrift indeholdte Tanker, Ord og Vendinger saaledes til sin Eiendom, at han ikke forraader ringeste Bevidsthed om, at han betjente sig af fremmede Anskuelse eller et fremmed Idiom. Dette forudsætter en anden og dybere Fortrolighed med paulinske Tanker (s: med Tanker, hvilke *vi* nærmest kjende af *Pauli* Skrifter), end den, der kunde erhverves ved Læsning af nogle paulinske Breve. Naar denne Omstændighed kunde lede til Antagelsen

af, at Brevet var affattet ved en *Pauliner*, da fører en anden Iagttagelse til at søge Forfatteren *udenfor Kredsen af paulinske Disciple*, nemlig den, at Forfatteren til Petri Brev — hvad jo ogsaa Baur og Schwegler indrømme — dog ikke saaledes har tilegnet sig Pauli Læreudvikling, at der jo endog i de paabe- raabte parallelle Steder lader sig eftervise, hvorledes Pauli eien- dommelige Læreudvikling er bleven omdannet og modificeret paa en Maade, som tyder paa, at Forfatteren ikke har villet gennemføre den i dens hele Conseqvents*). — Den alminde- lige kirkelige Tradition har fra Begyndelsen af 2det Aarhundrede henført dette Brev og med Eenstemmighed kun dette Brev til Apostlen *Petrus*. Denne Apostel, der ligesom alle Jesu første Tilhængere i Begyndelsen stod i den Formening, at Troen paa Jesus som Messias nødvendiggen maatte være forbunden med Iagttagelsen af det G. T.s Lov, var dog den første, som ved Forsynets Førelse bragtes til andre og friere Anskuelser, hvilke i Paulus havde deres egentlige Repræsentant, understøttede ikke mindre af dennes kraftige Dialektik og Veltalenhed end af det Held og den Velsignelse, hvormed han udførte sin ogsaa af de andre Apostle anerkjendte *Hedningemission* (Gal. II, 9). Ifølge Ap. G. XV, 7-11, slg. 23 ff. har Petrus aabenbart erklæret sig for Pauli evangeliske Prædiken blandt Hedningene og disses Fritagelse for Moseloven; — ifølge Gal. II, 13. 14 har han endog vovet sig til selv at aflægge den jødechristelige Observants af

*) Saaledes bemærker *Baur* (a. St. S. 235) i Anledning af 1 Petr. IV, 1, 2: „Die Sache verhält sich offenbar so: dem Verfasser des Briefs schwebt die paulinische Anschauung des Todes Christi vor, aber er will nicht in die specifischen Begriffe desselben eingehen, daher schwächt er sie ab und setzt in die Stelle der dogmatischen Idee der Lebensgemein- schaft mit Christus seinen sittlichen Begriff der Nachfolge Christi. Während Paulus 2 Cor. 5, 14 aus seinem *εἰς ὑπερ πάντων ἀπέθανεν* in rascher Folge schliesst: *ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον*, macht der Verfasser des Briefes von seinen *χριστὸς παθὼν σαρκί* recht emphatisch die moralische Nutzanwendung: *καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπίσασθε*. Slg. iøvrigt *Brückner* a. St. S. 9 ff. *Huther* S. 20 f. *Weiss* S. 69 ff. 116 ff. 159 ff. etc.

Loven, i Erkjendelse af Moselovens relative og forsvindende Betydning, men rigtignok viist sig svag og inconseqvent (Gal. II, 11. 12) ved denne Leilighed. Følgen deraf var en uforbeholden offentlig Udtalelse af Paulus om Nødvendigheden af med Tillid og Conseqvents at gennemføre det Princip, som indeholdtes i det jerusalemske Apostelconvents Decret, og som — skjøndt uden fuldkommen klar Bevidsthed — var blevet anerkjendt af alle Apostle. Af Grunde, som vi ovenfor have omtalt maa man antage, at Petrus ikke, som Baur og den Tübingske Skole paastaaer, er forbleven i den judaistiske Particularismes af ham selv allerede gennembrudte Skranker, men at han, om han endog i den Kreds, som nærmest var henviist til hans apostoliske Mission, nemlig Jøderne, har vedblevet at opfylde Moselovens rituelle Forskrifter (i Lighed med selve Paulus 1 Cor. IX. 21 f.), dog har erkjendt alle Christnes lige Værdighed og forsaavidt ikke fjernet sig fra Pauli Lære. Til Virksomhed for Evangeliet ved skriftlig Udvikling synes Petrus ikke at have havt nogen hyppig Opfordring. Da en saadan indtraadte, formodentlig i det sidste Decennium af Apostlens Levetid, i Anledning af en Reise, som Pauli tidligere Ledsager, der nu befandt sig i Petri Selskab, Silvanus, stod i Begreb med at tiltræde til de Christne i Lilleasien, var det dog mindre Hensynet til specielle og eiendommelige Forhold, end det Ønske, at meddele sine Troesbrødre under de Kaar, som de deelte med alle deres Brødre (V, 9), nogle trøstende og opmuntrende Formaninger, som gav ham Pennen i Haanden. At Petrus kan ved denne Leilighed have benyttet Pauli Breve og taget dem til Mynster, er, saaledes som ovenfor er blevet oplyst, hverken uforeneligt med hans apostoliske Værdighed eller med de historiske Forhold.*) Men langt vigtigere end alle de secundaire

*) Dog vilde jeg ikke motivere Muligheden deraf ganske paa den Maade, som *Lutterbeck* (Die neutest. Lehrb. II, S. 181), der benytter de i *Adolf Schmidts* Geschichte der Denk- und Glaubensfreiheit im ersten christl.

Omstændigheder, som maatte have Indflydelse paa at give de første christelige Skribenters Sprog og Udtryksmaade en eienommeligt Lighed og Eensformighed (Benyttelsen af den Alexandrinske Bibeloversættelse etc.) var dog den Eenhed i den mundtlige Læretradition, hvorom f. Ex. de synoptiske Evangelier afgive saa mærkelige Vidnesbyrd. For en Mængde Overeensstemmelser i de apostoliske Skrifter behøver man saaledes ikke at søge Forklaring i nogen gjensidig Benyttelse af *disse* fra den ene eller den anden Side.*) Men hvad nu netop Petrus og Paulus angaaer, da tør der vel ogsaa tages særligt Hensyn til det eienommelige Forhold, hvori netop disse Apostle stode til hinanden og til de christelige Menigheder. Det er ikke blot den

Jahrh. S. 109 og S. 155 meddeelte interessante Oplysninger, hvorved det er godtgjort, at man med Urette har forestillet sig Datidens litteraire Culturtilstand i Lighed med Middelalderens indskrænkede Communicationsmidler, medens man derimod dengang vidste at mangfoldiggjøre Bøger og Skrifter i lignende Antal og forsende dem næsten ligesaa hurtigt til alle Verdens Egne som i vore Dage: „In Rom allein wohnten auf einer Strasse neunzehn Buchhändler, welche die von ihnen übernommenen Verlagswerke durch Tausende von *Sklaven* abschreiben liessen und sie auch den Verfassern je nach dem zu erwartenden Vortheil honorirten; die römische Staatszeitung (acta publica etc.), wurde schon acht Tage später in den Städten am Rhein gelesen, u. s. w. Gewiss aber haben die Schüler des Paulus, ein Silvanus, Marcus, Timotheus, Lucas u. s. w. für Alles, was ihr Lehrer schrieb, Interesse genug gehabt, um es sich abzuschreiben oder abschreiben zu lassen. Nun denke man sich noch die Berühmtheit, welche der vor dem keiserlichen Hofgericht geführte unglückliche Prozess des Paulus unter Anderem auch durch die Einmischung selbst der höchsten Personen [? Philipp. 4, 22?] erhalten musste, ferner die grosse Anzahl der Christen, welche es damals bereits in Rom, Griechenland, Kleinasien u. s. w. gab - - - -: sollte Alles das nicht selbst auch nur die Speculation eines römischen oder griechischen Buchhändlers haben reizen können, um den ihm etwa von den Freunden des Paulus angebotenen Verlag seiner Briefe zu übernehmen? Es will uns dieses zum Wenigsten nicht unmöglich bedenken; und sicher liegt in den allgemeinen Verhältnissen jener Zeit durchaus kein Grund, den *zweiten* Brief des Petrus hauptsächlich deshalb für unächt zu erklären, weil darin schon die *πᾶσαι ἐπιστολαὶ* des Apostels Paulus erwähnt werden!“

*) Man see interessante Oplysninger derom hos *Mayerhoff*, *Brückner*, *Weiss*.

mistænkeliggjorte Apostelhistorie — hvis historiske Paalidelighed vi forresten troe at have tilstrækkeligen godtgjort ved de meddeelte Oplysninger i *Oversigt*. 1855, S. 285 ff. — men selve Paulus, som i sine Breve fremstiller Petrus og sig selv som de to Apostle, i hvilke den dobbelte Mission — blandt Jøderne og blandt Hedningene — havde sine Hovedrepræsentanter. Skulde disse Mænd, da de levede sammen i fjorten Dage, dengang Paulus første Gang efter sin Omvendelse drog op til Jerusalem netop for at besøge Petrus (Gal. II, 18) — dengang de mødtes atter med de andre Apostle til Afgjørelsen af det store Spørgsmaal om de hedenske Christnes Forhold til Loven (Gal. II, 1 ff. Ap. G. XV) — dengang det i Antiochien kom til alvorlig Afgjørelse om dette Spørgsmaals videre Conseqventser, skulde de ikke til saadanne Tidspunkter, af hvor kort Varighed disse end vare, have forhandlet med hinanden om, hvad der dog i Evangeliets Forkyndelse for Jøder som for Hedninge maatte være Hovedsagen? kunde det være andet, end at netop hine almindelige Sandheder, som udgjøre det væsentlige Indhold af Petri Brev, allerede under saadanne Samtaler og Forhandlinger fandt deres eiendommelige Udtryk, som bleve fælleds netop for disse Apostle?

Netop for denne Overeensstemmelses Skyld er det os af saa stor Vigtighed at hævde Authentien af første Petri Brev. Naar Baur (a. St. S. 239) spotter over den Anstrængelse, hvormed man i Almindelighed bestræber sig for at forsvare Ægtheden af et Skrift, der ikke indeholder nogen væsentlig Lære, som vi jo kunde kjende fra andre Skrifter i N. T., da beviser hans egen Iver for at *bestride* dets Authentie, hvor retmæssig hiin apologetiske Bestræbelse er. Thi med Anerkjendelse af dette Brev som et ægte Skrift af Petrus maa den hele Forestilling om en principiel Different mellem denne Apostel og Paulus, som danner Grundvolden for Baur's Anskuelse om Christendommens Udviklingsgang og det N. T.s Skrifter Oprindelse, bortfalde. — —